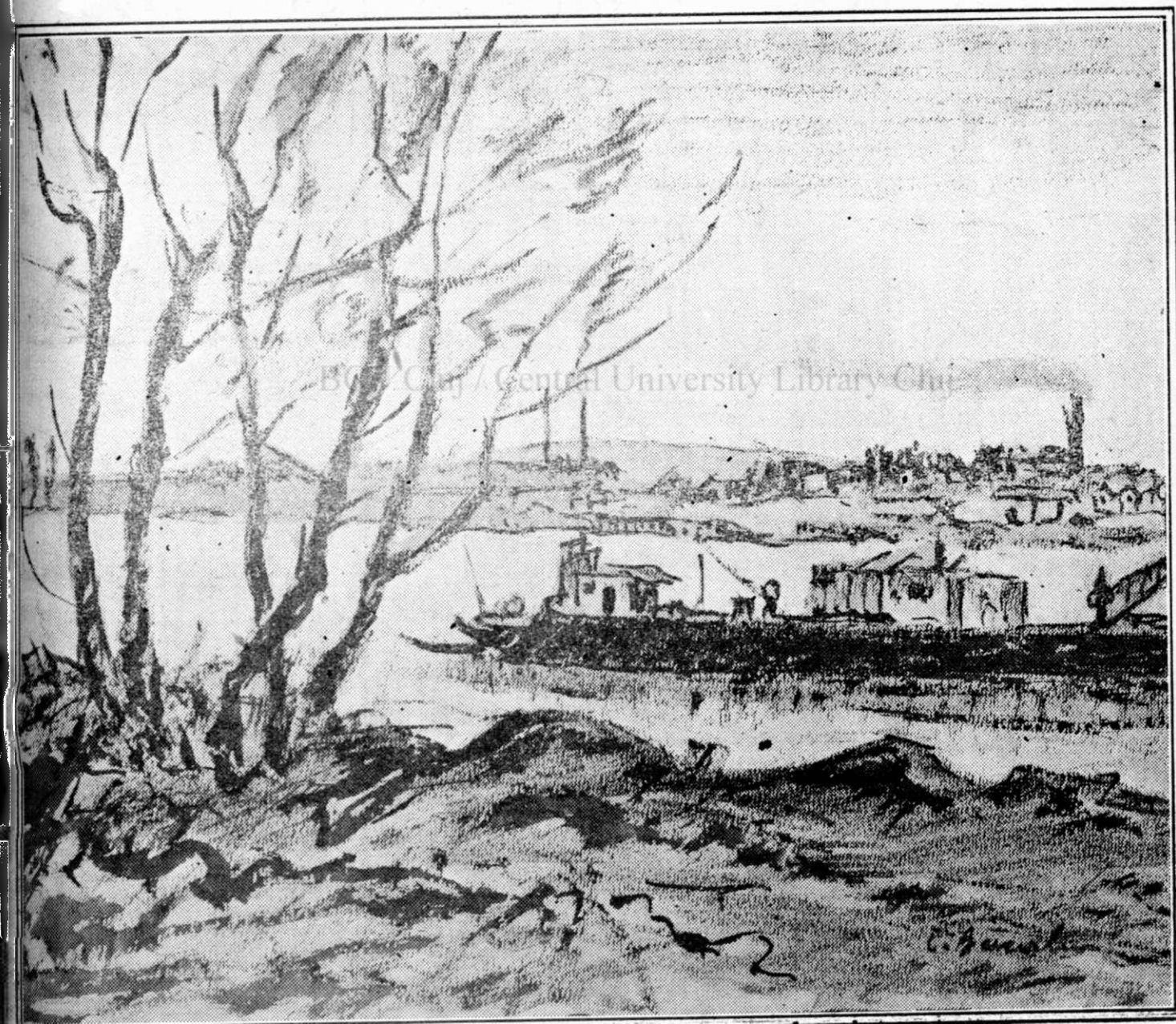

UNIVERSUL
LITERAR

C. BACĂU : PE DUNARE

An XLII, No. 47.
21 Noembrie 1926.

Lei 5.

Reconstrucție

unei prietene moarte

În atelier, pe paletă, au vibrat cândva fiori;
Din liniile-ți, calde ținuturi de sud,
Din alb, din negru și din roșu crud
Viința-ți toată am prefăcut-o 'n culori :

Din buze am stors roșu pentru maci și garoafe ;
Din trup, virginală șerpuiți de izvoară :
Din piele, smalț pur pentru funduri de cer ;
Din ochi, umbre pentru orizonturi de sără.

Și-acum, de te-ai dus reîntoarcere nu-i,
Cere-te-ași cere din moarte, dar cui,
Și totuși eu ochii afâta mai pot ;
Din țărnul cellalt când vreau să te frâng,
Risipa culorii din pânze mi-o strâng
De pari lângă mine întreagă și vie.

G. NICHITA

BCU Cluj / Central U Library Cluj

Pastel ireal

După ce s'a frecat peste orbită cu palma unui nor,
soarele roșu și plictisit
s'a nitat
nedumerit, înapoi peste sat,
ca un ochi blajin de bou obosit, —
apoi s'a lăsat pe-o rână înapoia cramei lui moș Terinte ;

soarele s'a culcat ca un copil cuminte.

Iar seara, ca o vișelușe cenușie și bolnavă
care-a fost la pășune, —
s'a apropiat tristă de cătune ;
la marginea satului, lângă biserică, s'a oprit
și scuturând din cap, și-a făcut clopotul dela gât să răsunec;
apoi, crezând că locuințele

sunt grunji de sare
lăsați lângă drum.

a 'nceput să le lingă, până când a topit
întregul sat ; —
iar acum,
peste vatra satului, vișelușa s'a culcat.

Țăranii crezând c'a murit dintr'atât,
i-au aprins la cap lumânările de seu, care miroase urât.

A. POP, MARTIAN

ISPĂȘIREA

după FRAȚII GONCOURT

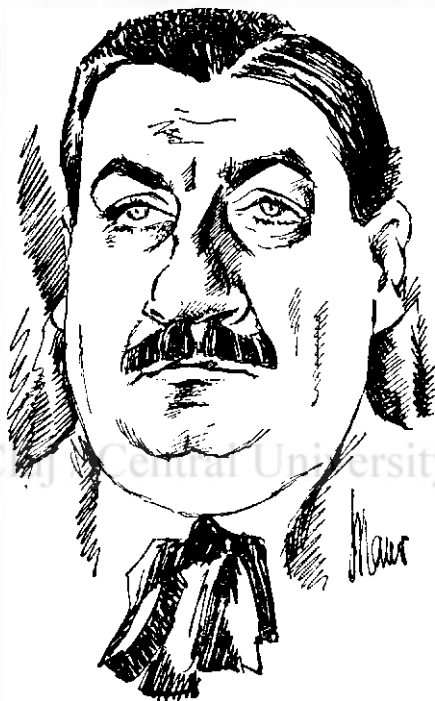
Două după miezul nopții.

Toată încăperea lumii e plină de întinerie. Numai ochiul de mică al paraginei din mijlocul salonului mai trăește în acest imperiu al suferinței. Mai departe, un sâmbure de aur prelins din pământul candeliei, frige albeața de crin al unui pat, se sbește în loc într-o topăială caldă și lentă, apoi se înfige în coasta unui paravan, încrustând un briliant, de unde fuge pentru a se topi în colțul unde o pereche de ochi se închid pentru totdeauna, așezând pe craniul încă ferbinte, un al treilea ochi de foc. Aerul e jilav, cu miros de toate nuanțele în care predomină cataplasma încredințată. La răstimpuri, dau ungherele în care tremura câte o fantomă se aud suspinele durerei înfinite. O umbră s'a prelins dela un fund la celalalt fund al salonului, s'a oprit în dreptul ochiului de foc, l'a sculat din somnul lui adânc, hohotându-l într-o lucire stranie, fixă, orbitoare, spre poalele așternuturilor, apoi fantoma s'a topit în umbră. Dintr'un alt colț, altă fantomă vine spre ochiul de foc, oprindu-se într-o vibrare diafană, mărindu-și volumul care trece peste liniile de zugrăveală ale salonului. E sora Tana care-și face rondul. Rece și posomorită, mai palidă ca lumânarea care o plimbă la toate căpățile patului, lăsând în treacăt la urechea fiecărui adormit, șoptite duioase cari îi mărește aureola de blândețe supraomenească, în care o îmbracă uniforma sobră și lumânarea vie, învăluindu-i chipul cu o duioasă îngerească și pe care adesea moartea o lipește pe buțile celor ce au adormit de veci! Trece lumânarea pe la toate capetele, desgolind o gură arsă de pojarul cancerului, un cap care dispare într-o fractură a occipitalului înămolit în față, o pereche de mâni cari s'au imobilizat în jungliul operației, sau o pereche de genunchi care s'a înfipt în abdomen pentru a potoli niște colici. Și lumina trece tremurătoare, înainte, din pat în pat bronzând obrajii surorii Tana cu o aureolă de sfințenie, luând-o cu ea mai departe, într-o lume îndumnezeită, într-o lume de jertfe, de devotament măreț — într-o lume suprapământescă și în care nu trăește decât elanul, rugăciunea și abnegația.

Sora Tana visase spitalul ca o regenerare a ei morală, și de unde nu ar mai fi dorit să iasă. Totuși, ajunsă aci, atmosfera lui îi micșoră avântul, umplându-i sufletul de o nedumerire înfrigurată. Răsetele studenților o înspăimântă! Vede la fiecare pas moartea, moartea care se plimba încontinuu dela pat la disecție și înapoi, în cutia aceea lugubră, purtată după miezul nopții de doi infirmieri pe sălile cari se contopesc într'un infinit sombru, macabru, evocându-i bruse, emoțiunile din timpul pansamentului. Și de câte ori trecea pe lângă căruciorul care aștepta la ușa salonului pentru a purta pe roțile lui de gumă figurile palide, cari se reîntorceau la salon mai palide, sora Tana simțea o căldură stranie în șale, care se repercuta cu o înepătură surdă în vârful degetelor, prelingându-se în călcăie. O bună bucată de timp se luptă încercând să ingenuche această slăbiciune, îndreptându-și suferințele spre o alinare divină și implorând pe Dumnezeu pentru statornicia obișnuinței.

Și astfel, încet, încet, încerca zi cu zi, un

fel de senzațiune de antrenament bizar, care îi deslușea intuitiv mai mult, reconfortări stranii. Sgomotul surd dar ordonat, rămas în urma aparatului administrativ care face coada convoiului clinic, sau ecoul sălilor adânci cari încă vibrează și după ce au pierit toți pașii, îi procurară nădejde unei lumi de o oră înviorătoare, de răgaz sufletesc, de vagă uitare de sine. O mândrie stranie, contribuia la infiriparea sufletului ei sfios, dându-i o înfățișare de sfințenie, de altruism răpitor, umplând-o de mulțumirea unei biruințe delicioase în jurul ei. Și sora Tana nădăjduia cu o semeție duioasă, că moartea nu va avea

SARMANUL KLOPȘTOCK

puterea să-i smulgă triumful, din favelele-i puternice incolăcite în jurul acestei mulțumiri voluptoase. La rândul lor bolnavii, îi sorbeau din ochi îngrijirile, citind în făptura ei întreagă, toată bunătațea și desinteresarea care se degaja sublim din aureola ei îngerească și cu care o impresura divină ei menire! O iubeau, o adorau frenetic ca pe o mântuire, văzând în apropierea ei, scăparea lor întârziată. Studenții, la ora mesii îi rosteau numele cu o înflăcărare amestecată cu respect, păstrând fiecare în adâncul aprecierilor lor, un fel de mândrie stranie pentru această ființă nouă și curată și al cărui suflet trăia intens și poetic în ochii ei focosi, între degetele ei de email, prin cutele vestmântului ei sacru. Dar muncea mult, peste puterile ei aproape. De cele mai multe ori oboseala zilei o trimețea în chilie sdrobotită, renunțând adesea la săvârșirea obișnuirilor rugăciuni, căzând frântă pe patul alb, în prada unor friguri de virginitate târzie, cari îi da senzațiunile unor turburări înfricoșătoare. Târziu după potolirea unui astfel de atac avea vedenii bizare ghemuindu-se în așternutul ei de smântână și căutând în grabă părți mai reci spre a-și răcori tălpile cari frigeau. Această jumătate de somn, îi făcea dorinți extravagante, o pace ca și întinericul nopții care îi mă-

rea turburările, cutremurându-i corpul cu o senzațiune de nenorocire apopată! Și continua să se lupte aprig cu puterea unei astfel de viziuni, cari deobicei prevestesc prăbușirile definitive și duc la desnădejde, pe astfel de prizoniere de bună voie. Nu de puține dăți, se trezea într-o baie de lumini și irizări de aur, fără ca să poată privi în fundul ei clar, în văpaia strălucirii ei regească, — un fel de reflex incert, asemenea inercușării unor snopi de ațe de lumini și la întâlbură cărora, apărea dureros toată fericirea ei vestejită de leșiala deziluziei. Din acest relief de nedumerire, se desprindeau întinderi nesfârșite, din care se trudea amar să-și însucească certitudinea celor ce avea să vie! Dintr'acolo se apropia lent, adierea unei vieți senine, d'nt'acolo unde dispăreau dorințele deșarte de eri și frământările de astăzi; dintr'acolo, unde avea să-și ducă imaculată virginitatea și unde suspina fioul unei insuflecții noi — ceva asemănător cu frigurile anilor de pension și care tremura în cadrulul fantastic al chimerelelor, topindu-se apoi în infinit, pentru a mări descurajarea, a doborî fecioria și a potoli de veci nădejdea și de unde totuși, vin armonii de făgăduinți turburătoare — visul satanic al simțurilor supraexcitate.

Și în lumea unor astfel de stări, sora Tana simțea în suflet o învălmășeală de iluzii abea potolite, un fior bizat de redeschitare, care-i frângea trupul într-o patie de voluptate ucigătoare, care îi tortura ființa stăruiitor, primenindu-se mai în urmă într-o ațătare suavă, asemenea senzațiunei atingerii vagi, a unei aripi de fluture sau a sărutării focoase, îndelung chinută de așteptare și care topesc patru buze arse, în prima sărutare aprigă, care aduce sfârșitul fecioriei!

După contra-vizită.

Tumult infernal în camera internilor; anul al patrulea, sărbătorește finele de stagiul. Prin rotogoalele de fum, năpădește larg și vertiginos, tot disprețul și veselia fără de margini a acestor corifei ai generației noi și care plimbă din umăr în umăr, butelii cu alcool, și din gură în gură, glume de tot soiul, într'un zumzet de sburdălnicie, de șagă și voe bună!

Și într'un timp, când o sticlă se opri din întâmplare deasupra capului lui Daniel, adunarea isbucni într'un glas:

— Ah surorile, surorile dragii mei camarazi! Dar pentru numele lui Dumnezeu, de ce nu le-ați convocat?

— Ia slăbiți-mă strigă un somnoros, cu astfel de colegi!

— Mai la o parte cu egumenele astea cari urăsc de moarte pe bolnavii cari refuză împărțășania și în schimb se duc la mahala pentru a-și ascunde un avort!

Daniel plecă ușor capul cu țigară cu tot, deasupra unei scrumiere.

— Foarte înălțătoare menire Domnilor, adause un altul, dar luați aminte că aci avem personal de gardă tot atât de harnic ca și D-lor, dar despre meritele cărora nu se pomenește nimic! Apoi astfel de mironosițe în uniformă de vestală, sunt în stare să lase să putrezească în așternut cadavrul unei biete lăuze care nu ar avea cu ea actul de curățenie, socotind că spitalul ar fi un locaș de penitență dacă nu chiar un colț al raiului!

— La dracu! sbieră Daniel. Un astfel de rechizitor l'am mai ascultat cândva într-o pagină a lui Voltaire. Așa să știți, că nici voi nici Voltaire nu aveți dreptate! Sunteți niște călăi cu aceste biete martire desinteresate, care renunță la tot spre a se devota împărăției puroiului, muncind ca niște automate, martirizându-se în atmosfera asta de grozăvie și scârbă, nerăvniind la nimic și mulțumindu-se cu nimic! Luați pe oricare altă fe-

mee din afara regatului ăsta, al formolului și aduceți-o vă rog în fața unei astfel de înfrânțe de bună voce, la ora când scormonește într-o rană! Se va cutremura desigur, din toate mădulele și nu va întârzia să-i pună la picioare toată admirația și salutul ei. Și voi dar trebuie să vă prosternați dacă aveți o inimă, înainte de a o bărbi!

— Nu mă miră de loc adause țipătul unui alt student care se frângea într'un colț. Este desigur o pricină personală la mijloc, care are darul să îngrijească într'astfel pe suror!

— Care anume pricină, isbucni Daniel mușcând din pahar?!

— Haide, toată lumea știe, — la naiba cu ipocrizia — adause țipătul din ce în ce mai beat.

— Sfârșește urlă Daniel, greblând cu degetele, firele de bectemis, ale bărbii cari scânteiau într'o spuză strălucitoare de broboane de rachiu.

— Oare tăgăduiești că ai fi îndrăgostit la nebunie? continuă cel de al doilea țipăt.

Daniel rămase într'o mișcare de silnicie, de nehotărâre. Apoi tresări. Un intern adause:

— In orice caz este știut de toți că și ea nu e mai puțin sedusă!

— Sunteți cu toții niște bețivi, izbucni Daniel.

— Dar cine s'a îndurat vre-odată să închidă ochii, când ea se gudură pe lângă sorțul tău, numărându-ți firele din gene, în vreme ce tu îi urmărești pierdut razele ochilor ei mari, cum se frâng în albea halatului? întări primul țipăt.

— Ori cum e vorba de o tactică de muștm, care spune atâtea și atâtea, când pui pe femeie într'o astfel de dilemă.

— Ergo, izbucni corul, toată lumea e bețivă? Și pentrucă din întâmplare (!) știm și noi, ceace știe toată lumea, suntem dar cu toții niște bețivi? Pofțiți logică, cu carul nu altceva! Și apoi mai pe scurt domnilor, toate infirmierele în orele libere, nu vorbesc decât de ei, așa să știți!

Și în vârtejul chefului ăsta, care se topea în beatitudinea unei fără de margini uitări de sine, mintea lui Daniel păru că se trezește într'o lumină de recentă amintire. Toate mărunțișurile întâmplărilor, toate nimicurile trecutului cari scăpărară în năvălnicia aducerilor-aminte în timpul boalei Janei, apăru în ochii lui orbți de rachiu, conturându-i adevăratul sens al acestui scurt dar dureros trecut și pe care nu-l putuse încă înmormânta!

-- Ei bine Daniel, reluă corul, încă nu te-ai hotărît?

— Nu am pentru ce, răspunse internul automat, aducând la gură un pahar plin; apoi se aplecă în coate făcând să părăsească masa cea lungă și grea, și care nu trosnise nici odată până atunci! Avea în priviri clipe care arătau că în dosul lor să ia o hotărâre în vreme ce buzele continuau să morfolescă o țigare care nu fusese aprinsă deloc până atunci. Apoi apropiindu-se de un student, la întâmplare:

— Care va să zică este adevărată povestea mea? Și e hotărît că și ea are un sentiment?

Dar studentul interpelat, continua să moțăie. Daniel se apropie mai mult, luându-l de mijloc:

— Cum? E posibilă o astfel de închipuire? S'ar putea oare profana un vestmânt care lasă în urma lui atmosfera sfântă a altarului și care totuși te îmbie la o dragoste atroce, având ceva din poezia unei spovedanii? Și cu toate acestea săvârșești sacrilegiul pentru că este divină numai voalul acela sublim care închide chipul de ceară al surorii, ca într'o

Din „EXPOZIȚIA ACADEMIEI ARTELOR DECORATIVE“

cutie a fecioriei și pe capacul căreia stă sigiliul ispitei.

Dar avântul lui Daniel trebui să se curme, când corul risipindu-se prin săli, îi aminti că e dejurnă.

*

Cei mai mulți erau de părere că Daniel ar trebui să se odihnească și că în odaia de gardă ar putea să moțăie un altul. Dar Daniel dispăruse. Traversă în goană grădina adormită și când intră în sală, se ivi în capăt Sora Tana care se îndrepta spre mansarda ei. O urmă pe furis, intrând direct după ea, în oada. Căldura scundeii încăperi răspândea o mireasmă de ordine și de castitate care făcea să fearbă în tâmplele lui Daniel tot rachiuul ce băuse. Dar sora Tana simțind pași lângă ea, se întoarse într'o atitudine de răstignire, ceace buimăci într'atâta pe Daniel, încât acesta se repezi, înăbușind pe acest Krist transfigurat în cea mai divină dintre fecioare. Sora Tana se smuci cu o sforțare de indignare supremă, aducându-i la loc brațele și lovindu-l. Daniel se strecură înfrânt, străbătu inebunit spitalul care dormea, traversă din nou grădina în care trăia numai suspinul stelelor și plânsoarea cucuvaelor, scobori scara, și rămase înlemnit pe cea din urmă treaptă care desparte parcul de curtea necropsiei.

Ziua următoare simți în locul loviturii ce căpătase, pata unei muștrări amare. Mai cu seamă nu se domirea dacă, isprava din noaptea trecută era imboldul unei afecțiuni ce ar fi nutrit într'ascuns surorii Tana. Iși amintea lămurit chiar, că niciodată nu iubise pe sora Tana. În glasul, în gestul și în întreaga ei făptură, în mireasma de purificare și de sfințenie a chilioarei ei, văzuse ceva din apucăturile și amintirea Janei — și atâta tot. Și când beția trecuse marginile abuzului, îi veni ideea tentației unei consolări. Nici odată însă, gândul său cinstit nu trecuse dincolo de pieptarul ei de atlas, străbătut de crucifixul de abanos și care învălue cu o înfățișare de nevinovăție îngerească. În chiar cele mai intime împrejurări, la ora pansamentului, când răsuflarea ei parfuma mată înfiora petalele unui trandafir care se odihnea pe bluza lui argintie, sora Tana nu era pentru el de cât tovarășa înălțătoarei lor meserii: așa cum îi surprindea acel mare moment de altruism divin, care

și imobilizau deasupra ranei celui ce le cereau din ochi, mântuirea. Se gândise doară la această încercare de incorectitudine, mai mult sub imperiul intențiunii perverse a absolvenților care înadins îl îmbărbătase pentru această nesăbuită necuviință, pentru ca, chiar a doua zi, să poată pune în gura clevețitorilor, cinstea surorii Tana. Dar acum Daniel recules. Jana luase locul surorii Tana. Iși aminti cu durere de prima lor întâlnire în spital, la ora clinice, când maestrul îi recomanda cazul dela nr. 14, de lunga lor despărțire, de prima lor sărutare, de proiectele viitorului, de viața lor de noctambuli, de toate, uitând d'abinele pe sora Tana și regăsind-o acum gata să se înlanțuiească pentru vecinicie. Dar Jana murise și Daniel abea după ce fusese huiduit de sora Tana simți mai atroce lipsa ei. Nu mai păstra nimic dela ea, decât amintirea ochilor grozavi de mari și de frumoși și a gurei care se desbobocia în două petale de purpură mată, alcătuind chimeric forma unui idol immortalizat în memoria simțurilor. Desnădăjduit, se afundă în lumea acestei scumpe reverii, sub povara căreia se înăbușia, se sleia. Și împotriva acestui chin care nu-l mai slăbea o clipă, negăsind nici o altă îmbărbătare, se apucă din nou să bea.

III

La câtă-va vreme după întâmplarea din chilia surorii Tana, toată lumea știa că, internul Daniel sgârbit în ajun la disecția unui cadavru atins de infecție purulentă, se chinuia în spasmuri groasnice. La ora vizitei de după amiază, când un coleg de internat părăsind căpătâiul în care se sdrobea de durere Daniel pentru a-l înlocui în salon, fu văzut urmat în goană de sora Tana, Mergeau alături, din bolnav în bolnav, muți, schimbând la intervale scurte, priviri cari înăbușiau în dosul lor îndurerări adânci.

Intr'un târziu Daniel șopti studentului care veghia:

Scrie mamei explicându-i că o astfel de întâmplare este destul de cunoscută în meseria noastră.

— Dar bine, isbucni internul, noi ne trudim să-ți redăm viața și tu aiurezi într'astfel?

— Nu, nu, șopti din nou Daniel cu trănă; nu vă fie teamă mi-am ales eu bine mul care să-mi asigure „ispășirea”!

Și buzele-i înălțate, se deslipiră într'un zâmbet de o amărăciune înfiorătoare.

— Înțelegeți, ar fi fost prea banal pentru un doctorand să-și facă singur, de cap, ca orice pușcăriaș de rând, mai cu seamă când ai o biată mamă care ar vrea să trăiască! Dar este hotărât mai dinainte, ca o întâmplare, o stupidă de întâmplare să poată realiza tot ceia ce nouă ni se pare cu neputință! Vino mai aproape.

Studentul își aduse scaunul lângă pat. Daniel continuă în șoaptă, având în priviri urmele unei satisfacțiuni stranie.

— Viața mea nu mai era decât a ei; voi nu ați avut de unde cunoaște acest lucru! Apoi hohbând ochii în tavan:

— Ah sărmana mea Jana, așteaptă-mă! Banalie ce am fost, putu să strige ceva mai târziu, după o pauză în care se păreau că ochii țintesc în tavan, prima fâlăire a morții care se apropia. Nu-i dădusem îndeajuns cloroform! Ce crimă teribilă am săvârșit! Vai, țipătul ei, acel țipăt straniu care exprima cea mai groasă durere, tu cu neghiobia și nepriceperea ta ai omorât-o! De atunci am revăzut-o mereu, în nopțile mele de insomnie alcoolică, rânjindu-mă dintr'o învâlmășeală de sânge și din care păstrez și azi pe șorțul ce purtam când am omorât-o, — acolo în dulapul supraveghetorei, cocolor și uscat, într'o pată mare, ca o remușcare fără de sfârșit.

Pieptul lui Daniel se înălța sub greutatea unui oftat prelung, venit din fundul unei vieți care se sfârșea. Într'un târziu putu iarăși să șoptească:

— Spune-i mamei că așa a fost să fie, adăugând că numai atât îi pot trimite din sărăcia mea, suvița asta; e din părul meu; îl iubea atât de mult!

Și ațipî în horecîile agoniei.

Se luminează.

Pereții dansează în jurul lumânării. Pe fereastră se strecoară adierca unei dimineți plină de dol și de mahnire. Din lumânare se desprind stropi de aur topit și se sparg de mozaic. Pe patul alb ca smântâna, acoperământul conturează inflexibil, rigiditatea mortului ce înveleşte. Cineva — o fantomă — apare după ușă, aducând cu ea o umbră care trece peste dimensiunile celui ce o poartă, sleindu-se de mort și topindu-se apoi prin fereastra deschisă, în văpăile de afară. După ea, sora Tana ingenuchiând. Se ridică apoi, într'un târziu, luându-și umbra cu care renise și dispărând cu ea fără să prirească undeva.

A doua zi studentul, în brațele căruia se sfârșise Daniel, amintindu-și vag de apariția din cursul nopții, instinctiv, se repezi la măsura de noapte, și înțelese că, la căpătâiul mortului încrămășat, cineva într'o vreme, căci suvița de păr nu mai era la locul ei!

SFÂRȘIT

SARMANUL KLOPȘTOCK

Mic

Tratat de estetică literară

SAU

Lumea văzută estetic

7

(CE ESTE FENOMENUL ARTISTIC? ARTISTUL)

Cele două atitudini. — Expresia estetică

Am văzut cauzele psihologice ale creației artistice. Care sunt atitudinile fundamentale ale artistului în fața lumii?

Artistul nu poate avea decât două atitudini fundamentale: lirică sau epică, romantică sau clasică, subiectivă sau obiectivă.

Nimic nu îndreptățește o suprafață a omnia din cele două atitudini — care e în fond una singură, întrucât chiar în restul lumii artistul nu se poate vedea decât pe sine, iar în opera de artă nu se poate reda decât pe sine. În ultimul veac cel puțin, istoria literară ne arată o alternanță ritmică strictă, sub formă de școli literare, a celor două atitudini.

Scriitorul care se descrie pe sine — sentimentele și preferințele sale — sau care descriind lumea din afară o deformează în chip conștient, după gustul sau intențiile sale literare, se supune de-a dreptul marelui imperativ al naturii care a creat pe individ fără asemănare cu vecinul său, și în același timp marelui imperativ al artei care nu îngăduie similitudini de creație.

În chipul acesta scriitorul este și materialul brut, din adâncul căruia scoate elementele socotite de el ca fiind specifice și deci cu drept de viață proprie, ferite de pericolul morții prin identitate; și creatorul artistic, cel care dă farmecul autenticității.

Scriitorul de această categorie e amenințat însă de două pericole (mai amănunțit discutate în partea întâi a lucrării de față. Ce nu este fenomenul estetic?):

Primul pericol îl constituie propria psihologie, pe care artistul o satisface prin crearea operelor de artă. Dacă această psihologie pusă în stare de fierbere printr'o excitație sau depresiune, poate constitui un punct de plecare, precum văzurăm în originile psihologice ale creației artistice, ea nu poate constitui însăși valoarea estetică, decât în măsura în care a înțeles să invertească elementele psihologiei sale în elemente estetice: în primul plan să domine jocul original al facultăților psihologice, cu această calitate de joc (adică fără vre-un scop practic) și cu farmecul autenticității artistului (spre deosebire de jocurile psihologice originale posibile ale indivizilor lipsiți de talent, adică de darul de a imprima creațiilor lor farmecul autenticității artistice).

Al doilea pericol îl constituie ideologia filosofico-politică a scriitorului. În literatura română acest pericol a fost desbătut de mulți autori, și a fost sâmburele faimoselor discuții ale „artei pentru artă” și „artă cu tendință”.

Trebuie să recunoaștem că până'n veacul nostru nu cunoaștem mulți scriitori care să fi prelucrat materialul lor ideologic sau politic în vederea unor creații artistice, numai de dragul jocului cu farmec al individualității lor. Fenomenul estetic n'a fost totdeauna prețuit în starea lui pură și nici educația estetică nu s'a făcut — din pricina nenumăratelor pericole ce decurg pentru viața socială —

1) Romantism — naturalism, simbolism — neoclasicism, supraréalism — ...

până azi în chip mulțumitor, necum integral.

Și nici nu știm — când originile operei de artă sunt de natură psihologică — dacă e cu puțință totdeauna ca scriitorul să se ridice de-asupra propriilor credințe și dureri, ca de-asupra unui peisagiu străin și cu acest material care-i frământă măruntaele și îi aprinde imaginația, să facă doar un joc fermecat, să-și transforme întreaga lui ființă în valoare estetică, pentru plăceri rămase azi ale unei infime aristocrații... Prin nimic — nici prin educația părintească, nici prin educația de stat — artistul nici până'n veacul nostru (și cine știe câte veacuri de-aci înainte!) n'a mers cu perfecția estetică atât de departe încât să înțeleagă și să vrea ca, începând dela el și sfârșind cu restul lumii, tot universul să fie preschimbat — cu jocul plin de farmec al unităților originale, al raporturilor pururi schimbătoare între înfățișările niciodată aceleași ale lumii, în poezie. Cine să creadă că în fluviul uniform al timpului terestru, continentele trăesc în același timp în veacuri diferite, în același continent țările, în același țară orașele, în același oraș oamenii care preambulându-se pe străzi și surzându-și, își surză de la distanțe seculare, și în câte o criză, milenare?... Cine să admită că natura însăși nu face decât să se joace, plină de farmec, prin tot ceiace vedem și nu vedem, în constelații, în continente, în flori și faune, prin neîntrerupta destrămare a lucrurilor, dintr'o veche destrămare care părea sfârșit de ev, dar care e totuși în altă direcție și cu alte dimensiuni, un început de leat în pururi ineditul timpului?...

Poate că îngrozit, scriitorul nici n'ar mai scrie, mâna i-ar amorți când izvorul credinței n'ar trece de-a dreptul în opera de artă, dându-și seama că această creație de artă este numai o imensă farsă, că el este într'un fel doar un actor, trecând printre lucruri, peisagii, oameni și idei ca prin decoruri și că totul, împreună cu el, joacă fermecat în teatrul instabil al lumii...

Deaceia să nu lărgim prea mult clipa estetică prin care scriitorul ar vedea universul cel nou. Pentru înțelegerea acestui univers n'ar fi îndestulătoare eliberarea scriitorului, pe care adesea plin de râvnă o încearcă el însuși, ci crearea unei alte ființe pentru o altă realitate.

A doua atitudine fundamentală este atitudinea obiectivă în elaborarea elementelor pe care le procură scriitorului propria sa psihologie sau lumea exterioară (natura și viața socială).

S'ar părea că această a doua atitudine stărpește definitiv principiul personalității artistice care stă la temelie lucrării de față...

Să recunoaștem deocamdată că nu numai omului îi e dat graiul; că acest fenomen al expresiei n'a fost o excepție ivită brusc pe o treaptă biologică oarecare în evoluția globului nostru. Nu prea mult greșim dacă acceptăm să credem că toate înfățișările naturii își au expresia lor în chiar aceste înfățișări, iar omul, ani-

Din „EXPOZIȚIA ACADEMIEI ARTELOR DECORATIVE“

mal care grățește, se bucură doar de o modalitate articulată a unui fenomen universal.

Peisagiul spune todeauna ceva, pe care prin înțuiție îl simțim perfect limpede și unele peisagii rostesc ceva caracterizat afectiv atât de puternic, încât oamenii cei mai puțin educați esteticeste, își dau număidecât seama. Fără deosebire de cultură sau clasă socială, oamenii recunosc cu toții unele discursuri speciale ale peisagiului. „declarate frumoaseși ale naturii“; un apus de soare pe mare, munți acoperiți de nouri, etc.

(Redus la proporții de miniatură — bunăoară: fotografia mică a unui lanț de munți în soare, sau, pe uliță scurgerea unui pârâias cu multiple ramificații dintr-un troian de zăpadă — peisagiul spunc același lucru, în cazul nostru: îndrăzneala comică a munților, nostalgia lăncedă a unor lagune, etc.).

Afirmația lui Amiel: „Le paysage c'est un état d'âme“, e numai declarația perfectă a unui suflet liber. Peisagiul are propria lui „stare de suflet“, pe care o rostesc cu propria sa înfățișare.

Privelele sociale (urbane, rurale) își au și ele expresia lor — și sunt gânditori care au încercat să descopere o corespondență tainică între peisagiul fizic și sufletul diferitelor civilizații.

Pe aceste fenomene se bizuiesc în literatura noastră acei critici de artă zisi „tradiționaliști“, care urmăresc și cei

scriitorilor o copie credincioasă a peisagiului natal și social. Asemenea critici nu sunt în afară de sfera artei, dar se găsesec în situația astronomilor dinaintea lui Galileu și Copernic; ei cred dărz că soarele estetice se învârtc în jurul peisagiului natal, iar peisagiul natal e centrul întregii lumi artistice!

Această a doua atitudine, care-și zice obiectivă pentrucă nu face decât să transcrie expresia peisagiului fizic și social, fără intervenția capricioasă a scriitorului, este de fapt o mare iluzie. Fără intervenția scriitorului care dă peisagiului farmecul autenticității, peisagiul e fotografie sau cel mult cromolitografie. În fața peisagiului natal, mai mult sau mai puțin imobil, se perindează seria nesfârșită a personalităților artistice — ale căror creații nu vor trăi prin „obiectivitatea“ cu care au redat peisagiul (căci s'ar anula prin identitate) ci prin farmecul autenticității, care farmec emană d'n originalitatea proprie fiecărui creator.

O duzină de poeți „tradiționaliști“ puși în fața râului Argeș vor reda acest peisagiul în ce are el mai caracteristic; e cu puțință ca în creațiile lor să găsim oarecari trăsături comune, dar ei fiind 12, valoarea creații lor va sta în diferențele de percepere și redare, iar farmecul literar, adică viața proprie artistică a operilor lor, în diferențele specifice ale originalității lor — de-ar fi cei 12 poeți „tradiționaliști“, 12 fii ai aceluiași tată! Dacă dot din acești creatori, prin absurd — sau

În străveziul zilelor de vară
De-atât zăduf și timpul slă din cale,
Isvorul doar neobosit în vale
Meren își fugărește unda clară.

Pe malul lui, o floare solitară
Învesmântată-n haina-i de petale
Privește îndurerată cum agale
Nepăsătoare unda o'nconjoară

Dar într-o zi uscată de-atât soare,
Își aplecă tulpina. — biata floare —
Spre apele ce-acum din plin o scaldă.

Isvor și floare adormiți de noapte,
Și-au stat așa într-o strânsoare caldă
Iar unda tremură prin mii de șoapte.

MIRCEA PAVELESCU

în virtutea criticii „tradiționaliste“ — vor apare în creațiile lor absolut identici, adică absolut „obiectivi“ în fața aceluiași peisagiul, unul din ei va fi eliminat sau amândoi vor constitui o singură mișcare (ceiace e tot una) în raport cu fiecare din ceilalți 11 creatori.

Benesletto Crbee ne oferă imaginea cea mai perfectă a iluziei artistului „obiectiv“: Omul în fața izvoareșilor naturii e întocmai ca Narcis aplecat deasupra izvorului... 1).

Dar oricare ar fi fost atitudinea artistului, el a fiuit pururea seamă, dintre un instinct care adesea a biruit propriul intelect — hotel pentru musafiri suspecți deși bine gătiți, veniți de pe țărâmuș streine și provocând creația artistică — de expresia estetică. Dacă celelalte materii ale operei de artă, marmura, simeful, culoarea, mișcarea ritm'că, împuncu cu tiranie exclusivă expresia estetică, materialul verbal oferă scriitorului artist numai un minereu, o gangă impură, d'n care trebuie să extragă metalul de preț al expresiei sale originale.

Și cum personalitatea este „ireductibilă“ iar înțelegerea ei se face printr-o corespondență tainică ale cărei fire se înnulțesc pe măsură ce veacul aduce o înnulțire a încrucișărilor trupești și sufleteste dintre oameni, expresia estetică va fi tot atât de ireductibilă și, teoreticeste, tot atât de personală.

Înțelegerea expresiei estetice — atunci când nu este imitație, nici șarlatanie, nici mască a unei sterilități sau banalități sufleteste — se face prin aceeași tainică și mefabilă corespondență.

Astfel că expresia estetică autentică își este suficientă; ea nu are nevoie de confirmarea nimănui altuia decât conștiința creatorului artist. Treptele care despart expresia estetică de expresia vulgară nu trebuiesc socotite ca tot atâtea trepte de osândă pentru scriitorul a cărui singură menire e să creeze original. În măsura în care expresia estetică își pierde din specificitate, devenind vulgară destin de neînălțurat! — ea își pierde efectiv din forță și deci valoarea ei artistică. Unghiul de deschidere al expresiei estetice către public, este măsura vulgarității ei. Teoreticeste, expresia estetică perfectă est un unghi perfect închis, adică un punct: conștiința maternă a artistului creator.

(Urmează)

F. ADERCA

1) Op cit. pag. 95.

Fragment din Păcală

ACTUL II

Scena III

— PACALA, AGHIUTA și STAREȚUL —

În curtea mănăstirii de caș

HORIA FURTUNA

AGHIUTA
 Dar slujba?
 STAREȚUL
 Slujba noastră-i
 (arătând în dreapta) la stuți și la araci
 (arătând în stânga)
 Pe la bucătărie
 (arătând în fund) la pește și la raci.

PACALA
 Dar chefuri?
 STAREȚUL
 Da adesea.
 PACALA
 Dar muncă?
 STAREȚUL
 Nu prea des.

PACALA
 Un fel de leturghie cu bragă, am înțeles.
 STAREȚUL
 Fac slujba, însă gospodăria nu mă lasă.
 PACALA
 Mă, tu de la tămăe te duzi la tămăioasă.
 STAREȚUL (laudându-și gospodăria)
 Colo am ditai scroafa pe care-o țin...

PACALA
 STAREȚUL
 Și țin și unsprezece claponi.
 PACALA

Da. De prăsilă.
 AGHIUTA (incercând să rupă din zid)
 Dar mănăstirea nu e de caș.

STAREȚUL
 A fost, chei.
 De mult. Asta-i mai nouă, dat' tot pe locul ei.
 Și tot așa îi zice.

AGHIUTA
 STAREȚUL
 De ce?
 Că e la fel.

AGHIUTA
 Dar ce-a fost cu ailaltă?
 STAREȚUL (arătând pe Păcală)
 Ce-a fost? să-ți spue el.

PACALA
 Tot pribegind prin lume cu sărele'n neștire
 Țiganii-au vrut să-și facă și ei o mănăstire
 Din ce s'o facă însă, că din fier ruginește
 Din piatră se dărâmă și din oțel pleznește
 -- Din caș! a zis vâtaful cel negru ca pământul
 Din caș să-i curgă untul gras când o bate vântul

Și au adus țiganii și-ai tineri și-ai bătrâni
 Tot cașul ce'l găsiră la nouăzeci de stani,
 Zideau cu lapte acru în loc de var la ea
 Iar cărămida albă era de telemea.
 Și-au înălțat lăcașul râdea și Dumnezeu —
 Cu turlele de urdă și cruci de penteleu.
 Dar soarele de vară îi trase un zăduf
 Și-a scofălcit tazanul din brânză de burduf
 Și toată mănăstirea se prefăcu 'n caimac
 Și'n cașcaval cu abur fierbinte, la capac.
 S'au repezit țiganii cu ghiara și cu dinții
 Și-au început să rupă și să-și mănânce sfinții
 Li se băteau calicii la gura 'nfometată
 Mâncând din mănăstire, — pan'au mâncat-o tcată.

HORIA FURTUNA

INTR'UN LABORATOR

(Din „La possession du monde“)

GEORGES DUHAMEL

Am intrat, deunăzi, într'un laborator, în inima unei privești de sticlă și porțelan, cu plutiri de mirosoși neomenesți, Trăia, acolo, un prieten. Am văzut un vas mare de cleștar, plin cu apă distilată; în el, palpită soarele, ușor și măref. Mi-am zis: iată pustiul. Apa nimic nu conține, e impropriu vieții, e goală ca o lume moartă.

Apoi, am zgâriat fundul vasului și ne-am uitat prin microscop. Alge mici, verzi și rotunde, vegetau în pustiul. Curenți de aer purtaseră germe și ele se înfiripaseră, creșteau. Acolo, unde nu aveau ceva de prins, găsiseră ce le trebuia. Gustul sticlei sgârcite, fire de praf rătăcite, apa fără suflet, și soarele, nu cereau mai mult ca să dănuiască, să elaboreze bucuria lor umilă.

Putere de viață, îndârjire, la ele m'am gândit ca la un imn închinat fericirii, imn tăcut, ridicat deasupra tunetelor de izbândă.

Nimic nu desnădăduște viața, de nu sminteala ei însăși.

Dacă Europa, prea bogată și prea frumoasă, e, de-acum încolo, albia tuturor mâhnirilor, înseamnă că fericirea și-a acoperit fața cu mască hădă; masca petrecerei. Dar petrecerea nu-i bucurie.

Răbdare! Lumea întreagă nu-i otrăvită.

Știu că mușgaiuri sunt, că ele ajung să trăiască deasupra acizilor. Antisepticele, cu proprietatea de-a distruge viețuitoare, sunt uneori cuprinse de ciuperca în căpățanate, care se înfing, se acimatizează și își implinesc, tăcut, destinul.

Să avem încredere în fericire. Să avem, mai mult de cât oricând încredere, căci niciodată nu ne-a lipsit, tuturor, mai jalnic. E atât de crudă greșeala lumii, atât de întinsă, atât de mult se arată, în cât nu vom aștepta să se sfârșească pentru a o denunța și da în lături cu țările.

Precum alga, și mușchiul, și laboriosul lihen, prinându-și de ruine chiar, nesfârșita lor nevoie de fericire, ne vom căuta bucuria în stihia de azi și o vom înflori ca pe o plantă bătută de vânturi, în pustiul unei lumi veștejite.

Înțeleg să mă bucur de bunurile mele, după gustul meu.

Îmi place, mai întâi, să-mi stăpânesc tovarășul.

Nu să-i flu singur stăpânitor, nici asupra unuia singur să trag fruntaria puterii. Vreau cuceririle, rând pe rând. Cuvântul nu însemnează seducțiune, ci cunoaștere cuvințioasă, interes adânc și durabil, elan, cvlavie.

Tovarăși tăi, de's douăzeci și trei, te văd în douăzeci și trei deosebite chipuri, oricât te-ai împotrivi, prin simplul joc al vieții. Unul, cunoaște, mai ales, răbdarea ta fără de margin; altul, alături de tine zilnic, știe că ai scrupule și că te necăjești ușor, dar nu, ceace al treilea știe, prieten al cămîntului tău, că ești părinte cu băgaro de seamă și plin de griji. Și pentru alții, ești, înainte de orice, suflet chinuit de religie, sau cap făcut pentru probleme sociale, sau mare amator de cărți. Cățiva, în sfârșit, te văd doar jucător dibaci de biliard, sau îndemânatoc vânător, și plăcut la drum.

Ești și unul, și altul fără îndoială. Ești suma reprezentărilor deosebite, la

care altele se adaugă, nici măcar bătute. Fiecare dintre ai tăi are un aspect din tine, fără potrivire cu ceace are vecinul. Te ferește, dar, de confuzie și amestec. Cheltuește-te și ici, și dincolo, dar fi, de la început cu ochii deschiși, zgărcit cu înșușirile tale și priceput în arta grupărilor.

Cine poate fura lumca noastră de amintiri? Nimeni. Cine ar cuteza? De asemenea stăpânire, suntem mai puțin legați decât de oricare alta.

Izbuteste, uneori, o mână stângace sau rea, să întineze o dragă amintire. Atunci ne întuesc indignarea și des-nădejdea, adânci și durabile, ca și cum s'ar urca până la pierderea sau decăderea unei făpturi iubite.

GEORGES DUHAMEL

Zic despre un om, crud lovit în suflet și trup, dar păstrându-și v'e credința și sugrumându-și durerea despre un asemenea om zic că-și are fruntea de Duhul Sfânt luminată.

Despre un adevărat om, privindu-se cum lucrează și nestingherit gândește, timp de un ceas, zic că-i binecuvântat de Sfântul Duh, și vreau ca ceasul să-l fie zi, și ziua viață întreagă.

Fii, lume a Domnului, binecuvântată, căci m-ai scăpat de mânie, descoperindu-mi la vreme floarea în tremur a rândunelii.

Fii, lume a Domnului, binecuvântată, căci în cumplită oboseală și în vâlmășag de piciri, mi-ai ales căi tainice și m-ai luminat cu zâmbetul din mine.

Se cuvine să revizuiți valorile noastre, și definițiile, și cuvintele noastre toate. Spiritele fervente să meargă într'acolo, și le va fi cu atât mai grea sarcina, cu cât mai bine vor ști până'n ce laguri își vor duce lumina.

Se cuvine să învățăm, cu străduință, pe semenii noștri mirați, că fericirea nu-i parcursul a o sută kilometri pe oră, zborul pe o mașină, cuvântul zvârlit până dincolo de oceane, ci, mai ales, bogăția de gânduri frumoase, mulțumirea muncii, onoarea iubirilor vii.

Se cuvine să restaurăm cultul artelor, căci și ele curăț sufletul, mângâieri „în vreme de restricte”, și în nestare, prin firea lor, să slujească țeluri nemer-nice.

De câte ori, împăratul Iosif II se plimba pe jos, îl înconjură o mare mulțime de oameni. Nu-i plăcea lucrul acesta și de aceea întreba întotdeauna:

— Dar ce, e sărbătoare astăzi?

Dacă i se răspundea negativ, striga: — Atunci cărați-vă la treburile voastre!

În cartierul de l'Europe, un bijutier român și-a deschis un magazin și și-a pus firma cu numele său: Maison Manolesco.

O grisetă trece prin fața magazinului, citește firma și spune:

— Uite, uite! Probabil un urmaș al lui Manon Lescaut!

Probabil că da!

Renumitul pictor Leibl fusese copil de țărani. Se spunea că ar fi fost și păzitor de boi.

Într-o zi, Leibl era invitat într-o societate foarte distinșă. La masă ședea lângă un domn, căruia nu-i convenea vecinătatea „țărănoiiului”. Câtva timp domnul acesta nu pronunță nici un cuvânt, apoi se adresă lui Leibl cu un ton arogant:

— Domnule Leibl, vă rog, mi s'a spus că d-voastră... da!.. ați avut o tinerețe tristă.

— Cum așa?

— Cred... da!.. n'ați păzit boi altă dată?

— De sigur. Dar de ce e trist lucrul acesta?

— Vă rog... a păzi boi...

— Cum vrei să o iei, zise Leibl liniștit, dar am avut un mare avantaj. De atunci recunosc orice bou dela prima vedere.

Vasco de Gama avea un șir de strămoși glorioși, toți căpitani viteji sau marșari îndrăzneți. În timpul celei de a treia călătorii, Vasco de Gama, avu să sufere mult din pricina uriașelor talazuri ale mării, cari îngrozia pe oamenii săi.

— De ce vă temeți? le zise el, vedeți bine că marea e aceea care tremură de noi!

RUD. A. KNAPP.

Se cuvine, întrebându-și puterile noastre, să schimbăm rostul vorbelor „bogăție”, „stăpânire”, „autoritate”, și să arătăm că ele's numai „bunuri suflești”, că înțelesul lor material, corespunde unor realități perfide sau derizorii.

Și se cuvine să schimbăm noțiunile de binefacere sau de ambiție, să dăm alte înțelesuri acestor virtuți, să le suflăm viață pentru alte scopuri și alte mulțumiri.

Ai trăit o zi întreagă. Privește fără durere cum îi pune somnul capăt, căci vei trăi-o până ce, clipă cu clipă, te vei stinge. Și de a fost cu adevărat frumoasă, nu știi că alții vor trăi după tine, departe, mai departe, în mersul vecinic al vremilor?

Lasă, fără temere și grijă, pe fiul tău să crească, arbore frumos: copilul de ieri, copilul de odinioară, copilul de acum, nu-i vei pierde, înmă fără saț; te vor duce, pas cu pas, spre bătrânețe, ca o mulțime dragă, mărită zilnic și fără de moarte.

Traducere de ELENA PROTOPODESCU

Ritmuri frânte cu privire la moarte

Trup al meu te vei înălța cuminte
Și-mi vei păși în viață, știu,
De'ndată ce lumea care minte
Va spune că te-au așezat în sicriu.

Ce'nseamnă să mori, ce înseamnă
Să dormi, și încă al nimănui
Când moartea-i un vis ce te'ndeamnă
Povara numai să-ți depui :

Făptura cea caldă și umbletul
De gânduri anevoioase
Și inima vie și sufletul
Ce șade d'asurda în oase.

— In oase-ai porni, nu se zice
Că duhul ne trece dincolo?...
Când oare-om rămâne pe-aice
Ca el să se piardă pe-acolo ?

In oase-asa dar călătoare
Din fărână urca-vei pe'ncetul
— Iți trebuie ființă ce doare
Și-asa când te poartă scheletul ?

La groapă rămâne-va insul
Cu rude și-un hohot de râs ;
Pe chipul de var din tot plânsul
Păstra-vei și tu un surâs.

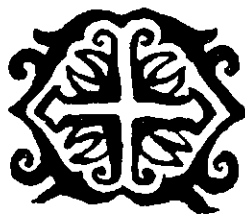
Din ochii scobiți care-adună
Tot golul din preajmă, te vei mira ;
Pe jos picurând clar de lună
Din gol, goliciune vei lumina
Intreaga noapte cu lăptura ta.

Și îți vei duce singur umbletul
Vei respira ca flacăra fără plămâni
In inimă nu-ți va mai bate sufletul
De moarte pentru zilele de mâni.

Vei merge singur, și-asta s'ar numi
Cu-o vorbă cunoscută : înviere ;
Când soare cucurigu'n frig va cere
Un om, ca sfântul Petre, iară va minți.

Ci tu, strigoi, îmi vei păși înainte
Și instala de-abine'n casă, știu,
Pe când în glumă lumea înainte
Va spune că te-au așezat în sicriu.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

Inchinări

IV.

EU TE-AM AFLAT, TE-ASCULT ȘI TE TRAESC...

Eu Te-am aflat ; Te strâng acum în suflet,
Precum, în palme, apa de isvor,
Cînd însetat, sărmanul călător,
Mult rătăcise fără de răsuflet.

Eu Te ascult ; îmi singură simfirea
De bucuria marilor dureri,
Ce-și revărsară tristețe poveri
Asupra tot ce a atins iubirea.

Eu Te trăesc, — așa cum se trăește
O dimineață 'a munte — și când ești,
Că, în orașul zilelor pustii,
Plîng clopotele, oameni, nebunește...

„Al meu ești — și sint om : Mărturisesc,
Precum se spovedește un copil,
La Paști, de bucuria lui April
Eu Te-am aflat, Te-ascult și Te trăesc...

V.

TE LAS SA CREȘTI ÎN SUFLET, ÎN VISE ȘI ÎN GÎND...

Te'nvălue simfirea și gîndul Te privește
Uimit, ca pe-o icoană de cînd ești copil ;
Genunchii 'nechipuirii se pleacă-așa fragil
Sub magia povară a liniștii, ce crește...

Eu Te-am temut odată și Te-am negat apoi,
Cu-acciași voluptate și îndărătnicie,
Cu care, astăzi, nobil și plin de vrednicie
Te las să crești în mine, ca griul după ploii :

Te las să crești în mine, spre a-mi sluji drept piine —
Și scut, înfiorării de ziua de apoi ;
Să crești — așa cum crește-o iluzie în noi,
Prin care se străvede, suav, ziua de mîine...

...Te las să crești în suflet, în vise și în gînd
Și gîndul, mut, privește fluidu-ți, ce sporește ;
Genunchii 'nechipuirii se pleacă omeneste,
Iar a simfirii undă Te'nvălue plîngînd...

VI.

NU TE-ASTEPTAM, NU TE-AM DORIT, NU
TE-AM CĂTAT...

Nu Te-am cătat cu vrerea, nu Te-am chemat cu plînsul,
Ci cu înstrăinarea, doar, Te-am adulmecat
Și cu singurătatea aceluia izolat
În mijlocul iubirii și chinului — de dinsul...

Nu Te-am dorit cu simțul, nu Te-am gîndit cu gîndul,
Ci cu nelămurirea și moartea ăstui cuget ;
Cu liniștea, ce-asteaptă, să se preschimbe'n muget ;
Cu taina ce ne-ascază cu vitele de-arîndul...

Nu Te-asteptam cu nici o sărmană bucurie
Cu care-asteaptă omul răpus, divinul har ;
Am vrut să sorb al sorții, din urmă, trist pahar,
Fără-a gîndi o clipă la cer sau veșnicie...

...Nu Te-asteptam, nu Te-am dorit, nu Te-am cătat ;
În nici un chip eu n'am voit de Tine ;
De-accia, poate — ai răsărit în mine
Atât de simplu, ca un viers uitat.

MIRCEA GHEORGHIU

DAIMONION

XIV. Puteri impersonale

de LUCIAN BLAGA

La începutul acestui studiu am vorbit despre mit și gândire științifică. Spunem că atât mitul cât și gândirea științifică conțin de fapt atât elemente imaginative cât și elemente abstracte. Amestecul acestor elemente în cazul mitului și în cel al gândirii științifice diferă doar prin proporție. În amândouă cazurile elementele sunt cantitative în dezechilibru: în mit imaginea absoarbe aproape până la nerecunoaștere abstracțiunea, în gândirea științifică abstracțiunea înghițe imaginea. Faceam deja atunci aluzie la o „gândire mitică” în care elementul imaginativ și cel abstract și stă oarecum în cumpănă dreaptă. Iar când ciclul celor ce aveam de spus asupra „demonicului” ne întoarcem iarăși în poarta de intrare spre a vedea dacă nu s’ar putea preciza mai sigur locul „gândirii mitice” între mit și gândire. Pentru aceasta un ținut de neutralitate atât de îngust încât, pentru a-l cutreiera, trebuie să ai adesea înăscuță în picioarele minții echilibristica unui dănuitor pe sârmă. A „gândii mitice”, în sensul cum dorim delimitată această expresie, nu înseamnă nici a gândi propriu zis, nici o creație mitică. Gândirea mitică se desenează pe ambele planuri: și pe cel al gândirii și pe cel al mitului: în gândirea mitică mitul nu se realizează până la „personificare”, iar gândirea nu se avântă până la abstracțiunea pură. Plăsmuirile gândirii mitice sunt deci mai intuitive, mai palpabile decât ale gândirii discursive, dar nu atât de concrete ca ale mitului propriu zis: abstracțiunile devin un fel de puteri impersonale, un fel de entități care prin nume obișnuiesc nu arareori să facă aluzie la sâmburele cutărui sau cutărui mit. Plăsmuirile gândirii mitice se deosebesc de cele cu mult mai plastice ale „mitizării” prin aceea că nu sunt ființe personificate înzestrate cu toată psihofiziologia unui organism închipuit, ci simple puteri impersonale linear reduse la o unică virtute. Cât sunt de simple totuși, de pălăte, aceste entități se vede și din faptul că uneori sunt mijle denumite. Ele reprezintă experiențe adânci, adeseori divinatorii, care în loc să se subțieze în abstracțiuni se îngroașă în chip de vedemii lăuntrice.

Asemenea „puteri impersonale” denumite mijle sunt luminoasă „apollinicul” și „dionisicul”, cei doi factori spirițuali cu care Nietzsche a încercat să lămurască cultura grecească. Asemenea entități impersonale sunt și apollinicul lui Spengler și „faustescul” cu care gânditorul „prăbușitor”, „catastrofelor”, s’a încumetat, într-o inspirație plină de amploare, să organizeze dintr’un punct de vedere unitar cele două ansambluri culturale ale istoriei europene: antichitatea grecească și lumea modernă. Apollinicul, dionisicul, faustescul sunt abstracțiuni concretizate, dar cum concretizarea nu suie pe trepto de imaginație până la „personificare”, ele acceptă un bottez — nu cu nume de zei, ci doar un bottez în care zeii joacă cel mult rolul de nași. Lui Apollo, zeul luminei și al muzicii, îi corespunde o putere impersonală creatoare de opere, de ide, și fapte, toate deopotrivă caracterizate prin luminoasă plasticitate și măsurat echilibru: **apollinicul**. Lui Dionysos, zeul beției, îi corespunde în filozofia nietzs-

cheană: **dionisicul**, o putere de desmărginire, o stare de beție muzicală, în virtutea căreia orice ființă limitată în spațiu poate sări peste propria umbră, identifiându-se în dănuitor estez cu un alăne și cosmic. **Tot** mai presus de orice individualizare. Lui Faust, legendara figură vrăjitească a evului mediu, — care prin nimic nu se simte satisfăcut — îi corespunde în filozofia culturală a lui Spengler: **faustescul**, iarăși o putere impersonală: setea de nemărginire, neastâmpărul de a trece veșnic dela un lucru la altul și de a nu se opri niciodată — ca suflet al unei întregi culturi (a Apusului).

În filozofia culturii, sau cel puțin în cele două opere mai însemnate de filozofie a culturii ce le avem până azi (în „Originea tragediei” și în „Prăbușirea apusului”) găsim mai curat cristalizată în forme cu muchii tăioase, ceea ce am vrea să numim „gândire mitică”.

„Demonicul” lui Goethe face parte dintre aceleași plăsmuiri ale gândirii mitice ca și năclit discutatul apollinic sau dionisic, cu deosebirea doar că demonicul e uneori și mai apropiat de-un mit

propriu zis decât celelalte. În orice caz, oricât de original, Nietzsche nu a fost cel dintâi care a denumit mijle niște puteri impersonale creatoare de cultură. Dacă închiști într’un mic sistem (ceea ce am intenționat noi aici), tot ce a spus Goethe despre creațiile Demonicului ajung chiar la rezultatul că el vede toate creațiile prețioase, insondabile, toate creațiile tari nu se pot raționaliza ale culturii umane — isvorând din „demonic”. I-ar fi trebuit un nume pentru restul raționalizabil al culturii pentru că să aibă o polaritate de puteri originare, întocmai ca Nietzsche. În anume privințe Demonicul lui Goethe se asează deci pe același plan de mitică filozofie culturală ca și dionisicul sau apollinicul lui Nietzsche, ca și faustescul lui Spengler.

Gândul „Demonicului” e unul din cele mai rodnice idei ale lui Goethe: din orice punct de vedere-l privești te îmbogățește cu noui și iarăși noui sugestii. Nu e un gând solar care să lumineze precis. Are mai mult ceva din faustescul care transfigurează totul al luminei selenare. Și pe urmă Demonicul nu-și arată toate fețele, întocmai ca luna care mai are un obraz pe care niciodată nu-l vedem. Și în același timp Demonicul ni se arată în atâtea chipuri câte numai aceeași lună are între luminile cerului.

Vom rula în fața cititorilor încă odată „Jazele” Demonicului într’un viitor arțicol de încheiere.

LUCIAN BLAGA

Dir „EXPOZIȚIA ACADEMIEI ARTELOR DECORATIVE”

AMBROSE BIERCE

Cavalerul cerului

În toamna anului 1861, într-o după-amiază plină de soare, un soldat se odihnea într-un desis de lauri depe marginea unui drum din Western Virginia. Se întinsese săt era de lung, cu fața'n jos, cu capul culcat pe brațul stâng. Mâna-i dreaptă, întinsă, strângea o carabină. Dar, după dispoziția oarecui metodică a membrilor și după mișcarea ușoară și ritmică a cartusierii dela spatele centurii, el putea fi socotit de-acuma ca mort; Adormise în jos; și dacă ar fi fost descoperit, peste puțină vreme după aceea ar fi fost mort, căci aceasta era pedeapsa legală a crimei lui.

Desișul de lauri în care dormea criminalul se afla la cotitura unui drum care, după ce urca, spre sud, un povârniș răpos, se întorcea brusc spre vest, făcând apoi drept spre creștet vre-o sută de metri încă. Acolo din nou o lua spre sud și mergea în zigzag, la vale, prin pădure. La ieșitura acestui de-al doilea unghiu se afla o stâncă nededă, rotunjindu-se dela creștet în spre nord, dominând valea adâncă de unde urra drumul. Stânca acoperia o coastă înaltă: o piatră slobozită din marginea râpei ar fi căzut deodată la o adâncime de o mie de picioare peste vârful de brazii. Unghiul în care dormea soldatul se afla pe un alt pîntec al aceleiași râpi. Dacă s-ar fi deșteptat ar fi avut înainte-i o vedere, nu numai a brațului scurt al drumului și a stâncii proeminente, ci și a profilului întreg al coastei din vale. Dealtfel privelește-l-ar fi amețit ușor.

Ținutul era peste tot împădurit, în afară de fundul văii, spre nord, unde se vedea o mică livadă naturală, prin care curgea un râuleț abia vizibil din marginea văii. Locul acesta deschis părea că nu e mai mare decât o porată de ogradă, dar în realitate avea mai multe mii de metri întindere.

Verdele lui era mai viu decât a cel al pădurii înconjurătoare. Dincolo de aceasta se ridică un șir de stânci uriașe asemenea acelor pe care stăm noi privind sălbatec decor, prin cari drumul cu anevoc și-a croit ureșul lui spre creștet. Configurația văii era, într'adevăr, de așa natură încât din punctul nostru de observație ea părea a fi închisă din toate părțile, și oricine ar fi privit-o nu putea decât să se mire cum drumul care și-a găsit un loc ca să iasă de aci a putut găsi un altul ca să se strecoare din nou înăuntru-i, de unde veneau, și încolo mergeau, apele râulețului care împărțea livada la două mii de pași mai la vale.

Totuși ținutul nu era așa de sălbatec și anevoios ci oamenii au făcut din el teatrul războiului: în pădurea din fundătura acelei capeane militare, în care o jumătate de sută de oameni în posesia eșilor ar fi putut sili să se predea prin foame, o armată întreagă, stăteau ascunse rîcii regimente de infanterie. Merseseră ziua de ieri toată, și noaptea, iar acum se odihneau. Odată cu căderea întunericului aveau de gând s'o pornească din nou la drum, să urce spre locul unde sentinela lor cea necredincioasă dormea, și, coborînd cealaltă culme a povârnișului, să cadă peste tabăra dușmanului cam pe la miezul nopții. Speranța lor era să-l surprindă, pentru că drumul ducea tocmai spre ariergarda înamică. În caz de nereușită poziția lor ar fi fost extrem de periculoasă.

Sentinela care dormea în desișul de

lauri era un tânăr Virginian numit Carter Druse. Eaa fiul unor oameni bogați, singurul copil la părinți, crescut în plăceri și belșug.

Locuia la câteva mile de locul unde se afla acum. Într-o dimineață se ridică dela masă și spuse liniștit și grav: „Tată, la Grafton a sosit un regiment de-al Uniunii. Mă duc eu el”.

Tatăl își înălță capul lui de leu, îl privi timp de o clipă, și răspunse: „Du-te, Carter, și orice s'ar întâmpla, tu fă ceea ce crezi că e de datoria ta, Virginia, față de care tu ești un trădător, trebuie să iei vîngă și fără tine. De om trăi amândoi până la sfârșitul războiului, o să vorbim noi mai mult despre asta. Mama ta, precum și doctorul, ți-a spus-o: e foarte grav bolnavă; în cel mai fericit caz, ea nu va mai fi cu noi mai mult de câteva săptămâni, dar ținutul acesta e scump. Ar fi mai bine să n'o mai nelinștim.”

Astfel Carter Druse, făcând o plecăcime respectuoasă în fața tatălui său, acesta răspunzându-i cu o înclinare plină de demnitate care masca o inimă zdrobită, părăsi casa copilăriei sale pentru a se face soldat.

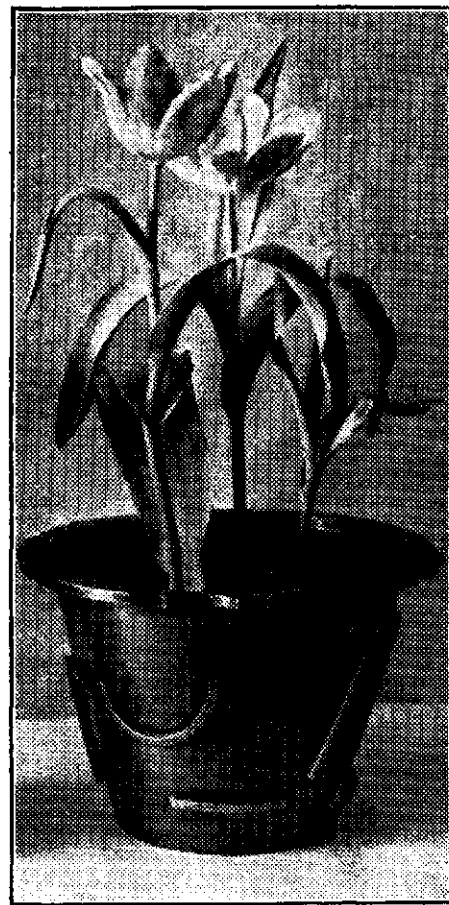
Prin conștiințozitate și curaj, prin faptele pline de îndrăzneală și devotament, în curând se impuse în fața camarazilor și ofițerilor săi; și mulțumită acestor calități ca și pentru faptul că el cunoștea întru câțva ținutul, el fu desemnat să păzească cel mai înalt al post.

Cu toate acestea, oboseala fusese mai tare decât voința lui, și căzuze mort de somn.

Cine ar putea spune ce inger bun sau rău i se arată în vis pentru a-l deștepta din somnul acesta criminal? Fără nici-o mișcare, fără vre-un șgomot, în tăcerea adâncă și în toropeala după amiezii înaintate, pare că un frîmîs nevăzut al soareței atînsese ochii conștiinței lui — îi șopti în urechea gândului său evăntul tainic al deșteptării, pe care niciodată buze omenești nu l-au roștit și nici nu l-au ținut minte vreodată gândul omului. El își ridică încet fruntea depe braț și privi printre tulpinile de lauri cari îl ascundeau, străngînd instinctiv în mîna dreaptă patul carabinei. Văzu, ca prin farmec, pe un pedestal colosal, stânca, pe marginea extremă a pietrei celei încoronate și ridicare drept spre cer, statuia unui cavaler de o demnitate impresionantă.

Cavalerul călare pe cal, drept și marțial avea ținuta de odihnă asemenea, unui zeu grec sculptat în marmura care stăvilește avântul. Îmbărcămîntea cenușie armoniza cu fondul țesut din văzduh; și metalul costumului său ca și al păturii depe cal părea mai puțin dur în umbră. Pielea animalului nu avea nici o pată de lumină mai puternică. O carabină, foarte scurtă, lângă șea, era strâns ținută de mîna dreaptă a călărețului, mîna stîngă, care apuca frîul, nu se vedea. Silueta calului gofilită pe cer era lăsată en asprimea unei camee; privirea-i străbătea înălțimile aerului spre rocile dinaintea-i. Din fața călărețului, întors ușor spre stînga, se vedea numai o parte din frunte și bărbia. Privea în jos, spre fundul văii. Înălțat prin năzuința lui spre cer și prin aspectul de înfruntare parecă a unui inamic groaznic și apropiat, grupul părea a fi de o colosală mărimă.

La început Druse avu simțămîntul străinii pe jumătate precis, că adormise la sfârșitul războiului și că privea la un

A. VESPERMIE: GHIVECI DE METAL. Expoziția Academiei artelor decorative

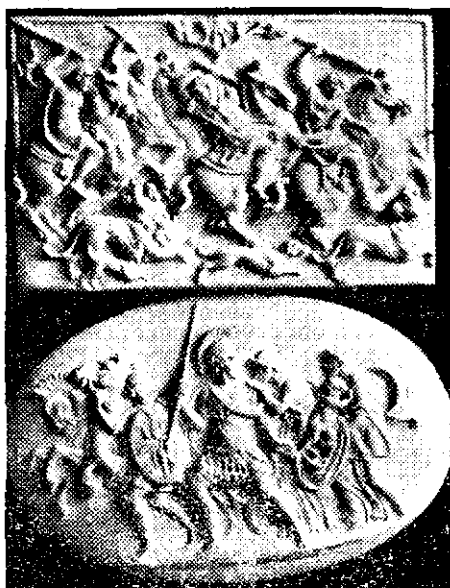
monument de artă ridicat pe culmea aceia pentru a comemora morții unui trecut eroic din care el fusese o parte neglorioasă. Simțămîntul se șterse însă printr'o ușoară mișcare a grupului, calul fără să-și fi clintit picioarele, se trase puțin îndărăt; omul rămase nemușcat ca și până acum. Desmetic deabinelea și lămurit asupra situației, Druse aduse patul puțin lângă obraz, înapinsе glonțul în țevă și punând pușca la ochi înti spre inima călărețului. O singură atingere a trăgătorului și totul ar fi fost bine pentru Carter Druse. În el'pa aceea călărețul își întoase capul și privi în direcția dușmanului său ascuns — s'ar fi zis în fața lui — în ochii lui, în inima lui curagioasă.

Este, într'adevăr, așa de groaznic lucrul să omori un vrăjmaș în războin — un dușman care a surprins o taină de care atîrnă viața ta și a camarazilor tăi — un dușman mai tare prin informația pe care o deține decât întreaga lui armată prin mulțimea ei?

Carter Druse se îngălbeni ca un mort; tremura tot; simți cum se pierde; grupul-stătuie îi apără ca niște momâi negre cari se ridicau, cădeau și se mișcau nesigur în arcuiri de cercuri pe cerul aprins. Mâna-i alunecă depe armă și încet-încet capul îi căzu pe frunzele depe pământ.

Omul acesta cumsecade și curajos, el, soldatul cel aspru, era să leșine de emoție.

Dar aceasta nu țină mult; în clipa următoare își înălță privirile, mâinile își pchură locul lor pe carabină, arătătorul cănta piedica; creierul, inima și ochii se lămeziră, conștiința și judecata începură să lucreze. Să-l prindă viu, pe acel dușman, era greu: să-l alarmezi înseamnă să-l asvârți în tabăra sa cu vestile lui fatale. Datoria soldatului era clară: omul acela trebuia să fie împușcat în

A. VESPREMIE: SCULPTURA IN
FILDES

Expoziția Academiei Artelor decorative

chiar locul lui de pândă — fără prevenire, fără gând de-o singură clipă, într'un timp mai scurt decât s'ar cere pentru o rugăciune nevorbită, trebuia trimis pe lumea cealaltă. Dar nu — mai e o speranță; poate că n'a desoperit nimic — poate că admiră numai frumusețea peisagiului.

Poate că de-ar fi lăsat în voe, s'ar întoarce și ar pleca fără grije înspre locul de unde a venit. Fără îndoială că va fi posibil să vezi în clipa retragerii lui dacă știe ceva sau nu. Se prea poate ca atenția lui fixă să... Druse își întoarse capul și privi în jos, în abis, ca dela suprafața unui lac limpede în spre fundul lui. Văzu strecurându-se de-alungul livezii celei verzi, o linie șerpuită în care se distingeau chipuri de oameni și de cai — desigur vre-un comandant trăsnit care permise soldaților escortei să-și adape caii în loc deschis, loc spre care priviri din o sută de culmi puteau să se îndrepte.

Druse își luă ochii din vale și fixă din rou grupul calului și călărețului; apoi iarăși și apărău înaintea ochilor carabina. Dar, de data aceasta, ținta lui fu calul. În amintirea lui, ca o poruncă divină, sunară cuvintele tatălui său spuse la plecare. „Orice s'ar întâmpla, tu fă ceea ce crezi că e datoria ta“. Acum era calm. Nu mai strângea din dinți; nervii îi erau tot așa de liniștiți ca și acei ai unui copil care doarme — nici-un mușchi nu i se mișcă; respirația care i se oprise când luase hotărârea, era acum liniștită și înecată. Datoria triumfase; cugetul spusese trupului: „Pace, fii liniștit“. Și trase.

În clipa aceia un ofițer al forței Federale, în spirit de aventură sau în căutarea de cunoștințe, părăsise bivouacul ascuns în vale, și, cu pași fără țintă, o luase înspre marginea mai colorată a unui locșor deschis de lângă piciorul stâncii, scotocind câștigul pe care l'ar avea dacă ar mai înainta încă. La o depărtare de un sfert de milă de la el, dar în aparență numai la o aruncătură de piatră, se ridică din ciucurul ei de brazi fața gigantică a rocii, dominând dela o așa de mare înălțime încât amețea privind coasta așa de abruptă, conturu-i atât de colțuros. La oarecare distanță mai încolo și spre dreapta se profila o linie neștirbită și verticală pe fondul cerului albastru în jos până la jumătatea înălțimii și a dealurilor celea depărtate, aproape tot

oșa de albastre, ajungând până la vârful pomilor din vale.

Ridicându-și ochii spre această înălțime amețitoare, ofițerul avu o priveliște care-l înmărmuri — un om călare lăsându-se prin aer, în acea vale!

Călărețul stătea drept în șea, ca un militar, ținând frâul strâns pentru a preveni o săritură prea mare a calului. Cu capul gol fiind, părul îi flutura ca pana în vânt. Mâna-i dreaptă nu i se vedea din pricina norului pe care îl făcea coama ridicată a calului. Trupul animalului avea o poziție așa de orizontală în cât s'ar fi zis că stă cu toate copitele pe pământ tare. Mișcărilor erau acelea ale unui galop sălbatec; dar tocmai când ofițerul le privea ele înecată, și animalul își aruncă înainte picioarele ca și cum se lăsa jos în urma unei sărituri. Ci acesta era cu adevărat un sbor!

Înmărmurit și îngrozit de această arătare a unui cavaler al cerului — crezându-se pe jumătate scriitorul ales al vre-unui Apocalips — ofițerul fu doborât de puterea emoției. Picioarele îi slăbiră și căzu.

Aproape în aceeași clipă el auzi sgomotul unei sfărâmări în copaci — un sunet care muri fără ecou, și apoi totul se liniști.

Ofițerul se ridică, tremurând. Se reculese. Fugi repede de lângă stâncă înspre un loc aflat cam la o jumătate de milă dela piciorul ei. Speră să-și găsească emul, aproape de acolo dar nu-l află. În clipa repede ca vântul a vișune sale, imaginația îi fusese într-atâta influențată de grația aparentă, ușurința și intenția minunatului „sbor“ încât nu-i trecuse prin cap că linia marșului cavalerului aerian era îndreptată spre pământ și că ar fi putut să găsească ceea ce căuta tocmai la piciorul stâncii. După o jumătate de oră se întoarse în lagăr.

Ofițerul era om cuminte; era prea cuminte chiar ca să povestească un „adevăr“ care nu putea fi crezut. Nu spuse deci nimic despre ceea ce văzuse. Iar când comandantul îl întrebă dacă în cercetarea lui nu constatase vre'un fapt folositor expediției, el răspunse:

„Ba da, domnule comandant, nu există nici un drum care să meargă dinspre sud în vale“.

Comandantul, știind aceasta mai bine decât el, zâmbi.

După împușcătura sa soldatul Carter Druse își încărcă din nou arma continuându-și paza.

Nu trecură bine zece minute și un sergent federal veni cu multă grije spre el târându-se în genunchi și mâini. Druse nici nu-și întoarse capul ci rămase nemșcat ca și când nu l'ar fi cunoscut.

— „Tu ai tras?“ șopti sergentul,

— „Da“.

— „În ce?“

— Într'un cal. Era pe stânca aceea. Precum vezi, acum nu mai e acolo. S'a dus în prăpastie.

Fața omului era albă, dar nu citeai pe ea vre-un alt semn de emoție. După ce răspunse, își întoarse aiurea fața și nu mai vorbi. Sergentul însă, nu înțelese.

— „Uită-te 'ncoace Druse“, zise el, după o clipă de tăcere, „nu prea avem obiceiul să ascundem. Îți ordon să-mi raportezi. Era cineva pe cal?“

— „Da“.

— „Cine?“

— „Tata“.

Sergentul se ridică și depărtându-se zise făcându-și cruce: „oh, Doamne Sfinte!“

trad. din englezește de

TRAIAN ȘTEFANOVICI

Despre un volum de epigrame sau: Cine poate...

În cele de mai jos intenționez să mă oprise asupra unui proaspăt volum de... „epigrame politice și sociale“, supraințitulat: „De-a lungul vremii“ pe care tipografia românească le-a dat la iveală în anul de grație 1926. Demne de remarcat sânt — în deosebi — 2 contraste:

1) Pedeoparte — acela dintre: eleganța broșurii (tipărită pe hârtica cea mai veștină și cu litera cea mai frumoasă) și numele fundamental necunoscut al autorului (N. Gudin) pentru existența cărții. În literatura românească, nu ni se spune nici măcar cărei provincii îi datorim eternă recunoștință;

2) Pe dealta, dintre pretențiile acestuia care ne atrage serioasa atențiune asupra faptului că:

„Primele 200 de exemplare din această ediție sânt numerotate și semnate de autor“, pretinzând ca echivalent material al celor 48 de paginuțe, la început, 100, mai târziu, 60 de lei — și calitatea epigramelor dintre care subsemnatul, cu toată bunăvoința, n'a putut să aleagă nimic pentru o antologie a epigramei românești, gata de tipar.

Natural că nu ne mulțămim să insinuăm. Verba docent, exempla trahunt. Căteva dintre acestea vor fi suficiente spre a se vedea că noul epigramist — care trece în revistă galerica tuturor oamenilor noștri politici, stropindu-i cu „epigrame“ date așa de disperat — nu are idee, nu de spirit, nu de epigramă — dar nici măcar de vers și limbă românească. Iată-le:

INCHINARE
Ridendo

Pildele care urmează
Din vieți și clipe trăite
Inchin, Țării obijuite

Râzând — multe se 'ndreptează.

Avem oare dreptul să zicem: mersi de ascmenea închinare în care versurile 2—3 conțin atâtea cuvinte barbarizate? Vrei să fii bun Român, domnule epigramist? Învață românește — și atât! Pe urmă — versuri.

Și mai pe urmă: epigrama — dacă intervine spiritul care, deocamdată, e invizibil...

Cum în acelaș sens — acciaș scilceală verbală în:

ÎN ȚARA ORBILOR

Vulturi și șoimi de loc nu sânt;
Rămas-au ȘOBOLANI și corbi;
Azi toți SE 'NCHIN PAN'LA pământ
Alesului... ȘEF DINTRE orbi.

ACELUIAȘI

D. prim ministru doarme.
(Ziarele)

Având norocul din născare —
Statuia-ți este garantată,
Și spre PERFECT asemănare,
S'o pue la Senat... culcată.

Natural că oricât am continuă cu citirea unor astfel de extrase — sănătatea cetitorilor nu va fi cu nimic atinsă, spiritul din ele fiind cu desăvârșire absent.

Fără calități formale și fără fond — prin urmare — aceste înșelări, pe care un curaj demn de admirat le numește epigrame, — legate de niște momente atât de puțin valabile și de efemere — nu au nimic în stare să le justifice aparițiunea pe piața literară: Căci — se va recunoaște — a apela la insanități stilistice ca aceia din:

Ardealul și problemele culturale

Presă memorandistă

Anul 1884, înseamnă începutul epocii presei cotidiene în Ardeal. Provincia aceasta avusese și mai înainte publicații politice și culturale, care apăreau săptămânal. Ajunge să amintim de „Gazeta Transilvaniei” care a văzut pentru întâia oară lumina zilei în Iulie 1837, având caracter politic, iar după un an și-a adăugat și partea culturală prin înființarea „Foii pentru minte, inimă și literatură”. Ambele publicații erau redactate de Gheorghe Barițiu, pe atunci profesor în Brașov, și apăreau în editura tipografică a sa Johann Gött, singurul autorizat de către guvern de-a tipări ziare.

Între timpul dela 1837 și până la era „Tribunei” au mai apărut și alte publicații în Ardeal, având fiecare rostul ei. Chiar și „Gazeta Transilvaniei” și „Foia pentru minte, inimă și literatură” au trecut în acest restimp prin multe peripecții și prefaceri. Relevăm aici faptul că aceste două publicații erau tot așa de răspândite și în Principatele Române și în Bucovina ca și în Ardeal.

Cu apariția „Tribunei” și cu transformarea „Gazetei Transilvaniei” în ziar cotidian începe o eră nouă, care e bine conturată prin principiile precis definite ale politicii și culturale naționale. După cum am arătat și în articolele precedente aceste două ziare au luat lupte pe două fronturi: politic și cultural.

„Tribuna” a revoluționat limba literară în Ardeal, indicând noi orizonturi de orientare culturală, iar „Gazeta Transilvaniei” deschise drumul culturii literare spre masele poporului prin înființarea „Numărului de Duminică” pentru pătură dela sate, care apărea în 8 pagini, ceace pentru împrejurările de atunci însemna foarte mult. Aceste numere de Duminică, adoptate mai târziu și de alte ziare, am avut un covârșitor

efect asupra maselelor dela țară, care nu-și puteau permite luxul de-a abona edițiile cotidiene ale publicațiilor. Conținutul acestor numere speciale pentru popor satisfăcea pe deplin atât cerințele cititorilor dela sate cât și intențiunile conducătorilor politici și intelectuali. În numerele de Duminică se făcea educația politică a poporului și în același timp i se dădea într-o formă ușor de înțeles și o îndrumare economică sănătoasă.

Exemplul „Gazetei Transilvaniei” a fost urmat câțiva ani mai târziu (1895) și de „Tribuna”, care în locul numărului de Duminică a scos însă o foaie pentru popor independentă: „Foaia Poporului”. Pusă sub direcția vigurosului publicist de pie memorie Ion Russu-Șirianu, această publicație a avut la masele de la sate același rol pe care l-a avut la pătura intelectuală „Tribuna”.

Grandioasa manifestare politică, care a avut loc la Cluj cu prilejul procesului „Memorandului”, se datorește în mare parte propagandei făcute prin această foaie. Din punct de vedere culturale meritul deosebit al „F. P.” a fost că a scormonit imensa comoară de folklor a țărânilor din Ardeal, făcând ca această bogată și interesantă literatură să fie dată la iveală de însuși cărturarii țărâni dela sate, cari în mod abil au fost puși la o contribuție prețioasă, care în cercetările viitoare va face neprețuite servicii studiului poeziei și literaturii popoarele din Ardeal. În același timp ziarul „Tribuna” edita o bibliotecă de popularizare, care în fond înfățișa, în mare parte, aceeași literatură populară însă într-o formă mai literară, trecută prin penele unor scriitori recunoscuți. Aceste broșuri, extrem de estime, au format mulți ani de-arândul „premiile” școlare pentru elevii din școlile primare cari se distingeau la învățătură. Păcău că această bibliotecă nu se mai reeditază. Ar forma, printr-o continuitate bine susținută, o lectură plăcută pentru tineretul pueril și o legătură de amintiri cu un trecut glorios al presei române din Ardeal.

Din cele expuse până acum e vrednic de reamărcat faptul, că aproape toată mișcarea politică-culturală a românilor ardeleni s'a produs în cele două orașe săsești: Sibiu și Brașovul. Lucrul acesta se explică în primul rând prin faptul, că în aceste orașe administrația era în mâna sașilor, cari erau mai indulgenți față de români, iar în al doilea rând prin împrejurarea, că românii din județele de sud ale Ardealului aveau contacte continue cu vechiul Regat, ceace a făcut o mentalitate la acești români să se formeze cu caracter mai pronunțat românesc decât în partea de nord a Ardealului.

Curentul naționalist, puternic alimentat de populația sătească dela Brașov și Sibiu, care forma cititorii numărului de Duminică ai „Gazetei Transilvaniei” și ai „Foi Poporului”, se resfrânse în decada ce a urmat după înființarea „Tribunei” peste întreg Ardealul și cuprinse chiar și Banatul, care era sau părea mai conservator în privința politicii naționale. Astfel când regretatul Cornel Diaconovici, bănățean de baștină, încercă în anul 1894 să scotă la Timișoara publicația „Dreptatea” cu programul unei politici moderate, întâmpină o complectă răceală la publicul românesc, care nu mai voia să

audă de nici un compromis cu guvernul ungar. „Dreptatea”, deși foarte bine redactată, trebui să-și înceteze apariția după doi ani, fiindcă publicul nu mai putea fi îmbătat cu apă rece. Banatul, sub influența puternică a curentului tribunist din Ardeal, a reacționat hotărât împotriva politicii moderate. Peste puțin timp trebui să vină și în acest colț de țară omul și organul care să ridice și aci nivelul de luptă la același grad cum era în Ardeal, și îndeosebi în județele de sud.

Se vede că politicianul român a fost totdeauna preocupat de mici interese personale, căci după impozanta manifestare în procesul Memorandului la Cluj în anul 1894 s'a produs în sânul partidului național o criză internă atât de acută și de gravă încât efectul ei a dărmănat până și în străinătate tot nimbul și întreaga aureolă ce le câștigase cauza românească prin luptele date în ultimii zece ani împotriva guvernelor ungare. Procesele Replicii și al Memorandului câștigaseră în țările din Apus mulți prietini politici pentru românii din Austro-Ungaria și unii dintre cei mai distinși bărbați de stat și publiciști politici din marile capitale apusene și-au pus toată autoritatea lor în serviciul cauzei noastre. Dar blăstemul strămoșesc al invidiei n'a îngăduit ca poporul român să culgă în liniște și cu folos roadcele unor lupte pline de avânt frumos cum au fost cele date între anii 1881—1894.

Criza din anii 1895 și 1896 a înscris în istoria politicii din Ardeal pagini urite și durerece și a dus la desbinarea dintre conducători. Criza fiind de natură politică nu avem s'o cercetăm aici, decât în efectele ei asupra culturii naționale.

Din norocire s'a adevărit și aici proverbul că în tot răul este și un bine. Desbinarea produsă în cercul celor grupați în jurul „Tribunei” a avut ca imediat efect înființarea unui nou ziar politic „Tribuna Poporului” la Arad. La Sibiu au rămas bătrânii mai conservatori, iar la Arad s'au dus tinerii mai liberali. În fruntea acestora se găsește cel mai combativ dintre publiciștii de pe-atunci, Ion Russu-Șirianu.

Importanța noiei mișcări constă în faptul, că prin transpunerea câmpului de luptă națională la Arad acțiunea politică a românilor din statul ungar intră în contact direct cu maghiarimea care își creiasă acolo cel mai avansat post de atac împotriva politicianilor români, cari erau oarecum retransați la Sibiu sub ocrotirea unei administrații mai îngăduitoare a sașilor. Aradul era un puternic centru politic maghiar, deși era situat într-o regiune rurală curat românească. Infigerea drapelului de luptă în acest centru a fost bună inspirație din partea românilor și cu apariția primului număr din „Tribuna Poporului” se începe o nouă epocă în viața politică și culturală a poporului român din Ardeal. Creșterea acestei epoci va forma subiectul articolului viitor.

ION BAILA

D-lui N. TITULESCU

Reușește cu o vorbă
Liga, întreagă s'o transporte;
Noi însă PENTRU'ASA CIORBĂ—
Plătim scump, valuta forte.

sau la jocuri de cuvinte forțate (și, din această cauză: desgustătoare) ca în:

D-lui PREȘEDINTE ORLEANU

Ca președinte-al adunării
FOARTE puțin te-ai remarcat,
In schimb, toți amployații gării
Știu că „Orleanu-i regulat”.

sau în:

OAMENI NOUI

Că ne-a scăzut fantastic banu
O vede orice nespălat;
Ce n'a putut el, BRE-TI-ANU
O să INDREPTÉ - UN... Lepădat.

nu însemnează, numai a nu face poezie, dar aici măcar literatură elementară.

Dacă totuși ne-am oprit puțin asupra acestei broșuri, am făcut-o spre a dovedi că și în literatură „cine poate, oase roade”....

PAUL I. PAPADOPOLO

Cronica muzicală

OPERA DE ARTA MUZICALA ȘI INTERPRETUL.

(Cu prilejul concertelor Iturbí)

Este nevoie de o anumită putere de discernământ și de oarecare experiență analitică pentru a putea distinge ceea ce hotărăște asupra succesului unei producțiuni muzicale. O împrejurare socială sau politică, un motiv cultural, o particulară dispoziție sau însușire a executantului, adeseori snobismul, rar necesități de instrucție și educație muzicală și aproape de loc opera de artă muzicală. — Iată spre exemplu, un număr din sume de factori ce se impun pentru participarea la o audițiune muzicală, concert sau reprezentație de operă, și pentru aprecierea și deci determinarea succesului producțiunii muzicale. Gradația care rezultă din această enumerare nu este riguroasă reală în fapt, pentru că interesul arătat omnia din acești factori este relativ. Individualul și subiectivul, pe de altă parte, imprimă și mai multă relativitate și elasticitate nu numai gradației de care vorbim, dar chiar fiecărui factor în parte; și cu atât mai mult și mai grav pentru o mai sigură judecată a productului de artă sonoră, cu cât subiectivul se impune până la desmăț, ca principiu unic și cu cât obiectivitatea este mai înlăturată. Cunoașterea și însușirea câtorva elemente fundamentale și determinante asupra esenței frumosului muzical ar constitui o serioasă bază de cultură muzicală. Care perfecționată pendelete, prin control și verificare, pe măsura contactului cu producția artei sunurilor, ar putea ținde și ajunge la stabilirea criteriilor, fie și personale, dar estetice valabile, pentru judecarea și asemilarea operei de artă muzicală. În felul acesta s'ar recunoaște opera de artă stând în centrul oricărei preocupări muzicale, — fie chiar de natură speculativă, științifică sau istorică, — interpretul sau cercetătorul neputându-și afirma și justifica o activitate în domeniul muzical decât în funcțiune de opera de artă. Este însă atât de frecventă intervertirea

și răsturnarea ordinii naturale a lucrurilor, în cât în producțiunea muzicală, considerată grosso modo, executanți și auditori — snobismul nu apare ca cea mai gravă defecțiune a vieții muzicale. Cea mai primejdioasă pentru adâncirea culturii noastre muzicale, mai ales pentru superficializarea gustului public și, în definitiv, cea mai indeobște și tacit consimțită este vinovata și aproape permanentă uitare a operei de artă muzicală. Proprie artei sunurilor este dificultatea ce ia naștere din caracterul și modul de a fi percepută o piesă de muzică, pentru care nu este suficient creatorul ei, ci în totdeauna este necesară intervenția unui intermediar, unei a doua persoane, sau a două, trei, patru, ba chiar a unui întreg grup de zeți, sute și chiar o mie (vezi simfonia celor o mie, a VIII-a a lui Mahler) de persoane. Acești intermediari, executanți, instrumentali sau vocali, sunt interpreții operei de artă muzicală. Existența lor este în strictă dependență de opera de artă muzicală. Întreaga lor artă este de exercițiu pentru a materializa, a sensibiliza și a interpreta cu mijloace proprii depozitul artistic cuprins în schița grafică a creatorului operei, a compozitorului. Pregătirea și funcțiunea artistică a executantului este determinată de necesitățile de exprimare a piesii muzicale. Cu cât executantul se îndepărtează dela acest rost interpretativ și-si află o finalitate în însăși exercițiul tehnic și material, în dexteritatea, abilitatea sau viteza în sine, tinzând deci, spre o existență independentă, ridicând prestigiul tehnicii și rolul de mijlocitor deasupra și în detrimentul operei de artă, cu atât echilibrul firesc este mai amenințat și cu atât executantul își pierde dreptul de interpret. Mijloacele sale care nu pot fi valorificate decât în slujba operei de artă muzicală, sunt cultivate aparte, ca un meșteșug special, care în niciun chip nu sunt artă; nu sunt muzică, ci, atâta vreme cât prind și se constituie ca un exercițiu, afirmându-se ca valori altele decât cele ce decurg din producțiunea frumosului artistic muzical, mijloacele executanțului sunt extramuzicale. Sunt acustice, sunt sonore. Acusticul sau sonorul nu este însă muzică, cum nu tot auzibilul nu poate fi sunet muzical. Stabilind rostul său în sine însăși, exercițiul tehnic devine virtuozitate, în accepția sərbădă și mecanică a termenului.

O elementară îndatorire a criticii este de a releva că primordial în producțiunea muzicală este opera de artă. Devierea atențiunii spre mijloacele de exprimare ale interpretului, este un indiciu sigur că ordinea naturală a interesului în percepția muzicală este distrusă. Că, deci, tehnica executantului dăunează însăși operei de artă, de îndată ce dă naștere la admirația auditorului pentru virtuozitatea goală a mâinilor sau a gâtului, în loc să stimuleze entuziasmul și să susțină contemplațiunea operei de artă muzicală.

Gândurile însemnate aci ne-au fost sugerate de apariția pe estrada Ateneului a pianistului spaniol Iturbí. Succesele obținute de acest ireproșabil tehnician, dovedesc îndeașuș cât de greșite criticii trăesc în publicul nostru și cât de serioase datorii incumbă criticii pentru a orienta poporul în frecventarea și aprecierea audițiilor muzicale.

GEORGE DJACU

PE MARGINEA ULTIMELOR MANIFESTARI PLASTICE

În ultimul timp Parchetul a fost informat despre o sumă de afaceri necurate, din cari o clasă întregă de samsari, mai mulți sau mai puțin exotici, trăiesc îmbelșugat, spre dauna pictorilor și înjosirea artei românești.

În artă, ea și în celelalte țărâmmuri de activitate ale României de după război, profiturii s'au înmulțit considerabil, înăbușind munca cinstită, prostituând pe producător, pălmuind buna cuviință în tranșacții și terfelind orice concepțiune care cată să iasă din comun pentru înălțarea sufletescă a obștei.

În deosebi — rezumându-ne la artă numai — pictorii sunt acia cari sufăr, și materialmente și moralmente, mai înfricoșător de pe urma așa zisilor negustori și intermediari, cari fac legătura zilnică între artist și publicul cumpărător.

Folosindu-se de grelele nevoi în cari necuratul se zbate artistul, haimanalele acestea sociale au darul de a țese în jurul pictorului un sistem foarte abil și foarte complicat de sfori, care-i încercă mișcările, făcându-l prizonierul neputincios al banului servit cu picătura, ca o drogă stupefiantă.

Din zi în zi, producția pictorilor noștri, mai ales a celor tineri, se resimte, alarmant, de pe urma acestei strâni si-tuații.

Dar iată că, într-o atmosferă asfixiantă, Fundația Prințului Carol aprinde un far de nădejde.

Sub privegherea riguroasă a criticului de artă dela revista „Gândirea”, d. Oscar Walther Ciseck — Fundația Prințului Carol a organizat, începând din luna Noembrie, un ciclu de expoziții colective, cu lucrări selecționate, a pictorilor și sculptorilor români în viață.

Pentru publicul amator, înghetarea acestor saloane, din strada Doamnei 20, înseamnă pe lângă o călăuză cinstită, un prilej de înalte satisfacții sufletesci, pe cari nicăiri, în alte aranjamente similare, nu le-ar fi putut afla.

Pentru aceleași pricini și mânat de aceeași sentimente, un nou salon colectiv e pe cale să ia ființă, în str. Karaghiorghievici 9, în una din sălile speciale amenajate ale librăriei Hasseffer, care a avut rarul bun simț de a încredința triajul lucrărilor unui alt critic de artă — d. Nemișescu — a căruia delicată sensibilitate e unanim recunoscută, în cercurile amatorilor și artiștilor noștri.

Toate acestea sunt, netăgăduit, numai începuturi.

Organizări ideale de concert și demonstrații artistice, nu se pot întocmi decât cu foarte mulți bani și istovitoare sacrificii — mai ales în vremuri ca acestea, când publicul mare e încă sub teroarea șarlatanească a bandelor interesate, de speculatori.

Sperăm însă că, foarte curând, amatorii noștri se vor duntiri de necesitatea de a fi călăuziți în achizițiile lor; iar publicul mare — grație câtorva centre de expunere, decente, va putea fi format ca mentalitate și glesuit sufletesc, până la aproximativă desăvârșire.

21 Noembrie, 1887: A murit în București povestitorul Petre Ispirescu.

22 Noembrie, 1890: A murit folkloristul Simeon Mănguiacă.

23 Noembrie, 1843: Ioan Ghica își deschide cursul său de economie politică la Academia Mihăileană din Iași.

1901: A murit istoricul Vasile A. Urechia.

24 Noembrie, 1843: Mihail Kogălniceanu își deschide cursul său de Istorie națională la Academia Mihăileană din Iași.

1858: Apare ultimul număr din „Albina Românească” a lui Gh. Asachi.

25 Noembrie, 1896: Apare în București „Literatură și artă romină”, revistă condusă de N. Petrașcu.

1904: Apare în Piatra-Neamț revista literară „Munca”.

26 Noembrie, 1875: S'a născut în Vaslui navelistul Ioan Adam.

27 Noembrie, 1818: S'a născut filologul Aron Pumnul.

1885: S'a născut în satul Tîrlîșina, ținutul Solnic-Dobica, marele nostru romancier Liviu Rebreanu.

LA NAȚIONAL: Societatea atleților spiritali de Georges Duhamel

La sfârșit, s'a reprezentat pe scena teatrului Național, o comedie care a satisfăcut publicul din toate punctele de vedere. Comedia în sine e frumoasă, e foarte frumoasă și ea justă de ton și ea simplitate de acțiune și prin sinceritatea situațiilor și prin pictura tipurilor reprezentative.

Distinsul scriitor Duhamel a înfățișat cu măiestrie atitudinea scriitorilor, filosofilor, reformatorilor, cari-și zic noui, fiindcă iau poze tanțoșe, gângăvesc cuvinte neînțelese, bâlbăesc în scris expresii cari nu se pot lega și caută să ia ochii unei naive, pe care o exploatează măiestrii paraziți, înfumurați și eserozi.

În fond, comedia d-lui Duhamel e un admirabil pamphlet împotriva acelor paraziți, cari au prins din atmosfera ideilor câteva cuvinte, și le exploatează ca să arăte naivi, tinzând în vârtejul actual al răsturnării valorilor, prin medioerități mistre și caraghioase, să dărâme gloriile trecute.

Poeți, cari vor să se illustreze prin o cășnicie de a țigădui valorile artistice ale scrierilor lui Hugo, Lamartine, etc.; avre de cafeana, cari măcar împotriva activității pozitive a unor sânguinești amciori recunoscuți, suint eroii comediei d-lui Duhamel. Aceștia, intruniți în „Societatea atleților spiritali”, cearcă îngușitori și șireți, cabotini și bârfitori, se eserocheze pe naivii cari se ulușe de formulele bazonioase, pe care le înjură.

A face rezumatul piesei, mi se pare și

greu și inestetic, fiindcă tipii trebuie văzuți pe scenă și acțiunea apreciată în desfășurarea ei antrenantă.

Dar dacă piesa e într'adevăr bună, artiștii teatrului Național s'au silit să-i dea o interpretare meritorie.

A fost un excelent ansamblu.

D. Pop Marțian, care a ținut rolul principal, a câștigat considerabil prin jocul său, prin măsura atitudinilor și prin ținută. Acest artist s'a impus ca una din temeinicile nădejdi ale teatrului Național. Bine, foarte bine d. Victor Antonescu, într'un rol de farmacist cu ticuri, burghez cu familie, dar furat de năzbătăile novatoare ale „șefului atleților spiritali”. D. Valentinianu a avut unele dificultăți de înălțurat și le-a biruit cu succes, căci avea rolul unui băiat de 17 ani. Svelt, nebuțatic, cinstit în fond, rolul d-lui Valentinianu a fost susținut cu căldură. Tot așa de bine a fost d. Stăncescu, în rolul unui laborant de farmacie, condus de bun simț și gata ori când să biciuiască năzdrăvăniile cabotinilor, intitulăți „atleți spiritali”.

În rolul mamei familiei farmacistului, în casa căruia își gășise azil de exploatare parazitul șef al atleților, a fost cum-pătată și sărguincioasa d-na Gusti.

În roluri tinerești de fetițe, d-nele Toto Ionescu și Elena Cruceanu. Cea dintâi s'a afirmat și altădată destul de temeinic; cea de a doua câștigă din zi în zi aprecieră tot mai satisfăcătoare. Doamna Cruceanu are toate mijloacele de a fi una din cele mai inteligente ingenue ale teatrului Național.

În rolul unui „maestru literar” opus șefului atleților, a fost d. Ion Morțun. Ce strănuge știe să exploateze acest artist, darănu cu belșug de mijloace, orice schimbare de rol!

Și toți ceilalți artiști, cari au avut roluri secundare de citrăci scriitorii, îngușitori și egoiști, încerezuți și ridicuți, au fost bine, dând un ansamblu fără prihană.

B. CECROPIDE

Cinematograful

CINEMA VLAICU: Harold Loyd

Delicios: păcat că este inegal, inegal din punct de vedere al... idiocii. Într'adevăr sunt unele părți ce nu sunt destul de idioate pentru a fi delicioase. Primele acte însă, călătoria pe vapor, debarcarea și mai cu seamă prima plimbare prin Republica Paradiso sunt minunate.

Inconsolabililor de desființarea instituțiunii d-lui Dragomirescu le recomandăm foarte călduros acest film.

CINEMA LUX: Fetifa Dulce

Dulce, dulce, foarte dulce, tot atât de dulce ca versurile prea des jucatului ca să zicem așa; „autor”, atât de dulce că până la urmă și se acrește.

P-U IG.

Pentru domnul Raul

Paginele unui ziar de nouă generație, bat un record. Prin domnul Raul. Cu o peniță și o sticlă de antracin, d'istrug pe Arghezi, artificios, spulberă pe Aderca, emulul Smareci, condamnă pe Vinca, nevropat, ridiculizează pe Zarifopol, livresc, supun oprobriului pe lubrifiantul lonel Teodoreanu. Toate acestea, nici măcar cu sințaxa renovată. Meritul revine domnului Raul. Fiecare slovă îl revendică, fiecare șir de cuvinte îl revelează.

Între urbe și mahala, se ridică baraca taxatorului. Justiciar, el nu se pretează la renovații. În vrem indulgent. El este implacabil. Te vede curând, te agață abil și, astuțios, te întrebă cine ești. Ești tu Alexandri, ești tu Alexandrescu? De nu ești unul sau altul, cum îți permiți a fi cineva?

Arghezi, Vinca, Aderca? Autorizația!!! de la centrala pieței, de la cărturari, de la periferie?

— Nu. Atunci?!

Dacă nu prezinți asemenea justifi-cări, rămâi în carantină, până ce tichetul halei, dobândit, învoira cașșului și pergamentele grănicerilor, te vor libera.

Cunosc pe domnul Raul din recomandata scrisoare a unei prietene, atente mai mult decât ceream. Mi l-a semnalat. „Falanga” completează amănuntele acestei literare fizionomii. Amica cea bună dorește pentru domnul Raul, un răspuns din parte-mi. Eu nu-l pot găsi, răspunsul. Încerc, dar, o diversivune.

Agitația tinereții se iartă și, de-î iscoditoare, se încerajează cu bonomie și cu abilitate. Dar sfidarea primatului și incultura vizibilă întru tot, dar injuriile precugetate ale vechilului, nu.

Sunteți sensibil, domnule Perpessicius, la toate nuanțele gândirei și la toate exprimările ei delicate, ca să mă simt dator să vă atrag atenția, fie și ocolit, asupra penibilului efort al unei „duduițe”, de a replica domnului Raul. Singura bună replică, în această împrejurare, ar fi, socotese, desființarea, prin general consens, a păcătuirei, efemere chiar, contra disciplinei elementare a bunului simț în scris, și contra bunei creșteri, la îndemâna oricui.

Pentru mine, vedeți bine, e jenant să lupt cu atâtea calambururi, care-și fac joc literar din „sondările atente” și „cărna nervoasă” ale unei „moderniste” cu „istorioară”. Încăpătoare și de variate cuprinsuri, vulgaritatea mă derutează.

N. N. TONITZA

ELENA PROTOPOESCU

Din clipa aceea numai vom putea spune că avem o mișcare artistică.

Până atunci: Simulacru.

Atâtea vreme cât arta plasticului zace la atelier, izolată de contactul luminat sincer al amatorului — nu poate conta ca factor de spor sufletesc al unei colectivități sociale.

Ea rămâne o grațioasă inutilitate — și iată.

Dar aceasta e prea puțin.

Întristător de puțin!

Între ultimele expoziții — din cari câteva interesante, unele plate, iar marioneta exasperante — a izbuțit să se impună cercetătorului, dornic de serios, expoziția academiei artelor decorative, în strada Cămpineanu 17.

Cubismul, integralismul, constructivismul și restul inovațiilor ultramoderne au dat aici întâlnire, într'un ansamblu — (mobilier, vase, bibelouri, desene, tablouri, etc.) — cari constituiesc un întreg agreabil, deși nu în todeauna remarcabil, din pricina câtorva piese cari ies din nota generală, fie prin voită extravaganta, fie, din potrivă, prin conștință făcute gustului comun.

Cu toate aceste mici scăderi, neobservate de marea mulțime a vizitatorilor — expoziția academiei artelor decora-

tive a interesat în dajuns pe amatori și a stârniț în public curiozitatea și plăcerea pentru interioarele stlizate unitar și armonice.

Din punctul acesta de vedere, meritul celor ce au organizat această expoziție nu poate fi contestat.

Arhitectura noastră orășenească, mobilierul oamenilor noștri înstăriți... micile nimicuri cari transformă un trist cub de zidărie într'un decor resfângând, pipăilabil, mentalitatea, temperamentul, preocupările, pasiunile și capriciile noastre — sunt la noi, încă, probleme necercetate.

Haosul, lipsa de bun gust, lipsa de personalitate și — mai ales — lipsa unei inclinații firești pentru luxul simplu și estetic — face din Bucureștiul nostru, un hâlc monstruos în exterior și un bric à brac de o trivialitate insuportabilă, în interior.

Dacă spectacolul acesta, de o cosmopolit balcanică barbarie, poate constitui o curioasă notă locală și încanta uneori ochii pictorului amator de pitoresc depimant — el nu mai poate fi îngăduit.

Pentru ochiul încercat al străinului, bunul nostru simț cade în legendă.

E C O U R I

CAPITULARE

In ciuda tuturor previziunilor, premiul literar al „Universului Literar” nu mai poate fi acordat.

Regretele noastre nu vor atenua niciodată sângele rău pe care acest premiu l-a făcut celor peste două sute de concurenți.

Cu toate scuzele pe care o astfel de situație, le comportă, fimem manuscrisele la dispoziția d-lor autori-concurenți.

Ele pot fi sau ridicate dela redacție, sau expediate, de către noi, la adresele originare și după un aviz anume al d-lor autori.

REDACTIONALE

□ Arhitectura de accidente, fragmentul — reprodus la Ecourile numărului nostru trecut — din articolul d-lui Marcel Iancu, făcea parte din darca de seamă a revistei „Contemporanul”.

□ In numărul viitor vom publica o lucrare inedită a d-lui Gib I. Mihăescu.

□ Zina și orele de redacție, la „Universul Literar” se fixează: Joi, dela 5—7.

GREȘALA LUI DUMNEZEU

D. Cațon Theodorian, autorul bine cunoscut al *Bujoreștilor*, a citit în penultimul comitet de lectură, dela 4 Noiembrie, prezidat de d. Ion Minulescu, noua sa lucrare dramatică: *Greșala lui Dumnezeu*.

Admisă cu unanimitate, piesa d-lui Cațon Theodorian se va pune în repetiție, luna viitoare, sub direcția de scenă a d-lui Gusti, având de interpreți principali pe d. Sorceanu și d-șoara Puia Ionescu. Autoritatea dramatică de care se bucură d. Cațon Theodorian, în cercurile scriitorilor noștri de teatru, legitimează curiozitatea cu care e așteptată *Greșala lui Dumnezeu*.

Literatura dramatică originală va avea prilejul să înscrie un nou succes. *Bujoreștii*, *Nevestele lui Pleșu*, *Stăpânu*, etc., etc., sunt o garanție că speranțele nu-i vor fi desmințite.

BERNARD SHAW ȘI D. MIHAIL DRAGOMIRESCU

Recentul laureat al marelui premiu Nobel pentru literatură, este, după cum se știe, în disgrația din ce în ce mai pronunțată a d-lui Mihail Dragomirescu. Directorul Institutului de literatură nu scapă nici un prilej să arunce cu pietrele verdictelor sale în mărul încărcat de roade al celebrului irlandez, a cărui genialitate o contestă cu hotărâre.

E adevărat că Bernard Shaw nu se prea sperie și pentru acești detractori, a cămășii următorul cuvânt, pe care-l relatează ultimul număr din „Les Nouvelles littéraires”, în cele ce urmează: „Există la New-York o „Ligă pentru protecția genului” (League for fostering genius). Ați bănuț cumva care este principalul scop al acestei ligi? Iată-l: ea a cumpărat, într-un cimitir new-yorkez, un imens teren pe care a ridicat un monument central de unde pleacă o serie de mici concesii particulare, toate construite pe același model, împodobite cu aceleași flori și frunze verzi de aceleași plante. Apoi, a scris unui număr considerabil de „genii” pentru a le angaja să vie să guste ultimul repaos în aceste terenuri astfel amenajate. Cea mai mare parte dintre invitați nici nu s-a sinchisit să răspundă. Bernard Shaw e unul dintre puținii care au răspuns.

El refuză oferta ce i-a fost adresată în termeni așa de amabili. O refuză nu atât din afecțiune pentru țara de naștere,

cât, zice dânsul: „Înțeleg să pun să mi se construiască un cavou grandios cu toate pietrele cu care am fost lapidat în timpul vieții mele, dacă m'aș hotărâ să le transport în America, drepturile mele de autor nu mi-ar ajunge”.

CERCUL „SBRATORUL”

Duminică, 14 c., d. G. Brăescu a citit pentru a doua oară în cercul „Sburătorul”, piesa originală în 3 acte „Ministrul”. Lucrarea e o comedie de moravuri sociale, în care autorul zugrăvește mediul din care se recrutează astăzi oamniții politici. D. E. Lovinescu citește un fragment din vol. II, al ist. literaturii române contemporane, în care schițează personalitatea critică a d-lui Mihail Dragomirescu, concis și definitiv. Poezii a citit d-ra Sanda Movilă și d. Gulian.

Au asistat: d-na T. Lovinescu, d-na Mia Fralfo, d-rele B. Delavrancea, Papadat, Ticu Archip și M. Nicolau; precum și d-nii Ramiro Ortiz, N. Davidescu, F. Aderca, G. Nichita, I. Valertan, D. N. Teodorescu, P. Constantinescu, Stefan Măteșcu, etc.

SCRIITORII

□ Micul tratat de estetică pe care d. F. Aderca îl publică în coloanele revistei noastre va apare (completat cu partea II-a, în care se fac aplicații) în editura „Seminătorul” din Arad.

□ Editura „Ancoara” a pus sub tipar un volum de nuvele: *Femeea cu carnea albă* (din *Carnetul intim al domnului Aurel*) de F. Aderca.

IN AMINTIREA LUI ILARIE CHENDI

Duminică, 21 Noiembrie cor., se va descoperi la Dârlos (Gara Mediaș) județul Târnava Mare, placa comemorativă așezată de ministerul cultelor și artelor, pe casa unde s'a născut Ilarie Ghendi.

Plecarea din București-Nord, Sâmbătă seara cu trenul personal la 22.45; sosirea la Mediaș: Duminică la orele 10.45 dimineața.

Plecarea din Cluj: Duminică dim. cu trenul accelerat la orele 9.36, sosirea la Mediaș la orele 14.14 d. a.

Masa se va lua la Mediaș de unde se va pleca la Dârlos cu trăsură și automobile, (distanța 5 km.).

Înapoierea la București și Cluj în aceeași seară.

A. T. S...

„sau Asociația scriitorilor tineri. În Viața literară (I. 26, 6 Noiembrie) d. Al. Bădăuță, revine cu precizări. Precizări care mai mult întunecă, e adevărat, dar necesare oricum. De data aceasta nu mai e vorba de o autonomie perfectă. Societatea să fie dependentă de S. S. R. Și să lipească mai puțin pentru cele materiale cât pentru o „comunione de spirit”. Și deși a celor tineri, „membri ei vor fi toți scriitorii care aderă Ideii. Tineri sau bătrâni”.

Și totuși într-adevăr trebuie aplaudată. Mai ales pentru tinerescul idealism. Acești scriitori tineri nu sunt niște revoluționari, deși ar avea dreptul. În locul ronei ei preferă protocolul academic. Scepticismul nostru îi însoțește, însă, ca simpatie, și le dorește izbândă.

REVISTE

A apărut „Sburătorul”, No. 5, cu articole, proză și poezii semnate de: E. Lovinescu, G. Brăescu, Hortensia Papadat Bengescu, Ion Barbu, G. Nichita, Simion Stoilnicu, C. Baltazar, V. Streinu, P. Constantinescu, etc.

DIN STRAINATATE

□ In curând se împlinesc 600 de ani de la moartea Laurei „doamnă ilustră prin virtuțile sale” făcută nemuritoare de Petrarca prin celebrul „Cauzoniere”.

Lupta care s'a dus de atâta vreme pentru a se ști care din cele două Laure: Laura de Noves sau Laura de Beaux a fost celebrată de Petrarca, s'a reînscut cu furie în Franța.

Avignonezii susțin pe Laura de Noves, pentru că manuscrisul lui Virgiliu, de care Petrarca nu se despărțea niciodată ar fi indicat biserica Fraților minori din Avignon ca loc de înhumare al iubitei.

D. Andebert, un provențal războinic, apărător al Laurei de Beaux, declară apocrifă nota lui Petrarca, și invoacă părerea d-rului Locard, expert în grafologie, directorul laboratorului tehnic din Lyon, care comparând manuscrisele lui Petrarca cu nota atribuită lui de pe manuscrisul lui Virgiliu, atât de valoroasă pentru gloria Laurei de Noves, o găsește apocrifă.

D. Pierre de Nolhac, renumit ca un bun cunoscător al lui Petrarca, întrebat, a răspuns printr-o întrebare: Pentru ce nu Laura de Sabran? sau o a patra Laură? Căci sunt cel puțin patru... Nu vom ști niciodată care e cea adevărată. Dar ce importanță are? Nu e destul că suntem siguri de existența Laurei și de faptul că a trăit în Avignon.

— Dar dacă nota e apocrifă?

— Asta nu se poate susține, a răspuns d. de Nolhac. Cum pot fi apocrife, aceste rânduri scrise pe un manuscris de care Petrarca nu se despărțea niciodată și pe care își însemna gândurile cele mai intime și mai ales veștile care îl îndurau mai mult...

Iar d. Maurice Mignon, profesor de literatură provențală la Universitatea din Aix, a spus:

— Afacerea Andibert? Ah, ah! e hazlie de tot! Da, da... Cunoscut, dedesubturile un complot, o farsă de mare anvergură pe care numai autorii ei o iau în serios...

A fi vorba de un industriaș din Toulon mare admirator al lui Petrarca și care... etc., etc., etc.

Cititorii noștri să tragă concluzia!

□ Juriul premiului „La femme de France” a decernat cele două premii ale sale de 6000 franci astfel: Premiul feminin d-nei Marcelle Gaston-Martin, pentru romanul său „La belle Treute mouline” și premiul pentru bărbați, d-lui Georges Barbarin, pentru volumul: *La mour et la Mer*.

□ In luna Mai, 1927, se va deschide la Geneva o expoziție internațională de muzică, ce va cuprinde două secțiuni, una comercială și alta istorică. Intre delegații țărilor care vor participa la expoziție nu figurează încă nici un român. Să sperăm că până la Mai...

□ La Paris a înecat din viață James Hackett „socotit cel mai mare actor american”, și unul din marii interpreți shakespeareieni din lumea întreagă, Rolul care l-a făcut celebru a fost: Macbeth. Moare în vârstă de 57 ani.

□ D. T. L. Bouvier, membru al Institutului, va scoate în curând o nouă lucrare care prin titlul ei, e așteptată cu curiozitate: *Comunismul la insecte*.

□ In colecția „Le roman de grandes existences” apare, datorită d-lui Louis Dimer „La vie raisonnée de Descartes”.

Redactor PERPESSICUS